Popes Forsög om
Vennskab
paa Islandsk
mig foræret af den
bravre Thorarensen.
Amtmaand i Nord og Østre
Landet
d. 26. Februar 1799
modtog den 22. May 99.
Lemding

Uden Navn sendte jeg han
nemlig Thorlacksen 10 Ex. og
en liden Medaille og Salthmans
Præsenter.
Ikke har nok forauledigt [illegible]
Vert til den ikke sendte Sendes
der staaer. Minerva for
September 1800.
mig – den Hans Havde han ud
nu ej faaet ikke tilsendt men
der var i Anledning af de
af mig i 1798 udsadte Premier.

Tilraun

ad snúa á Islendsku

Pópes

Tilraun um Manninn,

eptir danskri útleggingu.

Af

Jóni Porlákssyni,

Sóknar-presti til Bægisár og Backa
í Vodlu-sýslu.

Lær, madur! sjálfann þig ad þeckja og þennann heim, þecking og elsku Guds ei gleym!

Leirárgørdum vid Leirá, 1798.
Prentud af Bókpryckjara G. J. Schagfjord.

Sonnum

Dygdar og Visdóms Vini

Velbornum

Herra Stephánе

Pengils Amtmanni

Þórarinssyni

Þetta tileinkad

Qvædi sé,

Packlátri

medur audmýkt,

af

einum,

sem prátt

Hann

meira gaf.

Til-

Tilraun
ad ſnúa á Islendſku
Pópes
Tilraun um Manninn,
eptir danſkri útleggingu.

Fyrſta Bréf.
Innrakid:

Inngángurinn frá lín. 1. til 40. I. Ad vjer einaſta kunnum ad álykta frá voru egin ſkapunar kjerfi edur ſamſloran (Syſtema), med thví vjer erum ókunnugir ſamhengi theſs og ſambandi vid adrar ſkapunar kjerfi og adra hluti, lín. 41. II. Ad madurinn á ecki ad kallaſt ófullkominn, heldur ein thvílík vera, ſem er lagud til theſs rúms og radar, ſem henni er ætlad medal ſkapadra hluta, ſkapfelleg vid thá almennu allsherjar ordu, og ſambjódandi ſer

óskjennbum tilgángi og fyrirætlun, lín. 89. III. Ad það se sumpart mannsins vanþecking um hið ósramkomna vid hann, sumpart von hans um sitt eptirkomanda ástand, sem farsæld hans í enu nærveranda er undirkomin, lín. 169. IV. Drambsemi sú, ad vilja girnast meiri þecking, edur kalla til stærri fullkomlegleika, er orsök til villu og eymdar mannanna. Hvørsu ógudlegt se, ad setja sig i Guds stad, og dirfast ad dæma um, hvad rett edur órett se, fullkomid edur ófullkomid, sanngjarnlegt edur ecki í hans verkum og tilskipunum, lín. 249. V. Hvørsu óvidurkvæmilegt og fráleitt se, ad innbirla ser alla náttúruna einasta mannsins vegna skapada, edur ad vænta stærri fullkomlegleiks hjá veroldinni í athæfi hennar innbyggenda, enn í hennar náttúrlegum skapnadi, lín. 289. VI. Hvørsu stóra óvitsku og ofdirfsku vjer hefdum í frammi vid gudlega forsjón, ef vjer á adra sídu óskudum oss englanna fullkomlegleika, og undir eins á hina dýranna líkamlegs atgjørvis, þar þó hvørn hellst af sansanna kroptum, sem madurinn hefdi á hærri troppu, enn honum er gefid, mundi það abia honum ófarsældar, lín. 385. VII. Ad yfir allt í enni sýnilegu veröld finnist ein almennileg, troppum saman uppstígandi orda,

svo

svo vel í sansanna eður formerkingarinnar, sem sinnisins gáfum, hvar af það kemur, að ein skepna er annari lægri, og þær allar hér á jörðunni lægri háttar manninum. Trúppugángur sá, sem er í formerkingu (Sands), sjálfleidslu (Drift), þánka, ígrundun, &c. Að skynsemin ein sé fullvæg við alla adra krapta, lín. 457. VIII. Hvörsu óendanlega víðt þessi orða og niðurskipan lifandi skepna hljóti að ná, bæði yfir ofs og undir, sem allt til samans gjörir eina keðju, hvörrar minnsti hleckur, ef slitnar, veldur því, að það heila hlýtur úr lagi að gánga, og fara í óreiðu, lín. 513. IX. Hvörsu ótilheyrilegt, heimskulegt og hofmódsfullt það sé, að dirfast til, að finna að ráðstöfun ens Almáttuga, eður vilja umbæta hana, og æskja sér annars rúms medal skapadra hluta, enn maður hefir, lín. 545. X. Alyktan alls þessa, sem er: að ofs byrji með fullkominni undirgefni, að fela ofs alðúngis á hendur guddómlegri forsjón, svo vel hvað vort nærverandi sem eptirkomanda ástand áhrærir, lín. 625.

Fyrsta Bréf.

Um mannsins náttúru og tilstand í tilliti til ennar heilu veraldar.

Lagid er: Gudi saung David dikt þennann.

Vakinn, eg bid, minn vinur! sért
Voldugra Fursta skarn-hofmód'
Eptirlát sérhvad einkisverdt,
Og ærugirndar blindri þjód!
Vid skulum, (med því vor lífs ár
Vart hrockva til ad skygnast um
Í veroldinni', og verda nár)
Vid slíkt ei létta gánginum! 8.
Nei, minnumst heldur manninn á,
Mannsins á leik og sjónar-vell,
Það er ein stór og fjolbryett fá,
Í fagri rod þó skipud oll.
Aldingardur, hvers bonnud bjork
Býdur ávoxt er freista kann;
Banvænum jurtum blandin mork
Blóma saman vid heilnæmann 16.
Kom! þenna skulum villu vág
Vídt ferdast um og skoda rétt,
Leita hvort horn og leyni-gáng,
Líka þar í hvorn opinn blett;

Horfa

Horfa gloggt eptir hvorri flot,
Og hædum ollum vel ad gá;
Já, engu skal vor ydn ólot
Adgjætnisverdu sleppa hjá.
Ei framar því, sem eptir jord
Omerkt lídur, og syrrist sjón,
En hinu, sem med hárri ferd
horfar í sky vid stjarna frón.
Fylgjum náttúru fastri slód,
Fótspor hvar sem hún lætur sitt,
Og dáraskap med djarfann mód
Dróma reirum á flugi midt.
Sérhvorn plagsid í sinni rót,
Sérhvorn lífernis prófum hátt;
Par sem gefst færi, hlæum hót,
Haf vid alvoru par sem mátt.
Eblum Guds dird í ollu þó
Æ jafnan kyni voru hjá,
Vorn skilníng, sem í villu bjó,
Vega-spor hans svo leidum á.
En nær til mannsins nidur hér,
Nær upp til Guds vér stígum þar,
Hvar, nema' á því, sem vitum vér,
Vorir fást byggdir hug-dómar?
Nú um þann, sem eg nefndi fyrr,
Nær ei vor frétt yfir lengra bil,
Enn medan hann í heimi kyrr,

Hef-

Hefir sitt stand, og enn er til.
Því verda bædi' ad hefjast hér,
Og hér ad lykta dómar þeir,
Um mann, sem eru mindader,
Manns stand og hagi sídarmeir.
Og þótt veroldum ótal í
Augljósann Drottinn gjori sig,
Í vorri skulum vér fyri því
Voldug hans rekja spóta stig.
Hann sem endalaust afgrunn heilt
Einn gegnum sjer, og skilid fær
Hvornig eitt (x) kerfi heims afdeilt
Hvorvetna tengjast ödru nær,
Hvar af loks verdur allt það eitt,
Engin takmörk, sem vidur þver,
Ein sífeld kedja svo margbreytt,
Ad sérhvor hleckur veröld er.
Hann sem plánetu hvorri og sól
Hefir stadfastar sjónir á,
Og ad sérhverri, er á þar böl
Ómissri tegund virdist gá.
Hann veit, hann gætur skírt oss skil,
Skaparinn nóg hvort hafdi rok,
Ad haga svo í heimi til,

Sem

(x) Heims kjerfi (Systema) ein veröld samsett af öllum þeim hlutum, sem í henni eru.

Sem hér er gjort fyri vora sok.
En hvort mun sál þín hafa med
Hugviti sínu gégnum þreyngst
Almættis verkid allt, og sjed
Öll hjól og fjadrir þar inn lengst?
Í smídi því hve náqvæmt nett
Nemur hvorr partur annann vid
Og, þegar allt er samansett,
Sérhvorr af þeim ber máta smid.
Veit hún hvors kraptar vidaukning,
Hve vex um tvöppur megin hvort?
Mun partur einn í mjóum hring
Mikid allt hondla, sem er gjort?
Sú stóra kédja', er sífleytt allt
Samanknýtir á eina lund,
Og heldur því í hóp ávallt,
Er hún í Guds eda þinni mund?

Fullt af sérþótta jardar jód!
Jeg veit, þú spyr ad orsok þess,
Ad þú komst hingad lýds á ló'd
Svo lítill, blindur og óhress?
En spyr, ef gétur, ádur ad,
Ei er léttari gáta sú,
Hvar fyrir miklu minni' enn það,
Meir blindur, veikur, ei komst þú.
Spyr módur þína sjorgyn fyrst:

Fyr-

Fyrir hvi ſkagar eikin há
Svo lángt uppyfir lýng og qvíſt,
Er liggja' í hennar ſkugga má?
Spyr feſting, yfir fold og haf
Fagurlega, ſem tjaldad er:
Hvi túnglum ſínum ollum af
Einn ad ſtærd beri Júpíter? 104.

Sé víſt: ad kérſi veraldar
Vísdómur Guds, þar audt var ſkaut,
Medal alls þeſs, ſem mogulegt var
Hid meſt fullkomna ſkapa hlaut,
Hvar allt má fylla rúmid rétt,
Ef rod ſkal haldaſt ordulig,
Og ſérhvor, upp ſem ſtigur, ſtétt,
Má ſtiga um troppur hvor fyri ſig, 112.
Þá er ſannleikur þetta hreinn,
Þvílík tegund, ſem madurinn er.
Í ſtiga ſképna ſtórum einn
Stad hlýtur víſt ad ega ſér.
Svo (hvad ſem lengi' er þrætt um þad)
Ad þeſſu verdur einu frétt,
Hvort vel og rétt í valinn ſtad
Vísdómur Guds hafi manniñ ſett? 120.

Hvad augum vorum órétt lítſt
Einaſta þegar manns er gjætt,

Hlýt-

Hlýtur þó rétt að vera víst,
Ef vidur gjorvallt því er bætt.
Í vorum gjordum, öll þó við
Allúð sé logð, hid þreyda' að fá,
Þúsund umsvifum með á mið
Megum þó varla' um sídir ná.
Þar á mót hræring ein að eins
Útrétta kann það Gud vill skéð,
Og svo sem önnur orsök leynds
Annars til hlutar þéna með.
Svo þótt manninum sýnist jord
Sérdeilis heyra þessi til,
Og hann, af þeim hún handa' er gjord,
Hafi forsætis æðstu skil,
Leikur hann kannské ödrum á
Ökénndum hnetti, sér þó leynt,
Eitt annad spil, sem ásamt má
Til ábls og gengis styrkja beint;
Þar kann eitt snortid hræraft hjól,
Hreisast kann spennisjodur ein.
Vér fáum ei það Almakt ól
Allt sjed, heldur þess litla grein.

Nær ólmur skynjad foli fær
Ferd hans hví nú er streitst á mót,
En ódum keyrdur endrarnær
Á að þverspora mold og grjót;

Og nær einn uxi þeckir þrár,
Hví þúngur plógur nú hann lýr,
Annad sinn krosnum undir stár
Egyptskur Gud, nú fórnar-dýr;
Manni þá fyrst ad sjá med sann
Í sínum heimsku-þótta tekst,
Hvar fyrir lýdur, hondlar hann,
Hingad og þángad gengur, rekst,
Hans tilhneigingar, vera, verk
Vegna hvors ætlud séu hér,
Og hví hann prældóms álog sterk,
En annann tima guddóm ber.

Kjær því ei Gud og segdu síst:
Sjá! fullkomnir ei erum vér,
Heldur, sérhvorjum vor er víst
Veittur sá algjorleiki hér,
Sem þvílík vera í þeirri stétt,
Þeim stad, sem hann er, borid fær.
Vort skyn er veikt, vér byggjum blett,
Um bifan augans hjorum vær.

Ádra síduna' af skapa skrá
Sképnu sjá hvorja lætur Gud
Ad eins, hvar þessarar stundar stá
Stand og kjor hennar áritud.
Manns þecking dýrum óljós er,

Hvad

Hvad Andi veit, er manni dymmt.
Hvad aumt líf væri' ei annars hér,
Og álag forlaganna grimmt?
Ef lambid, sem til dráps í dag
Dæmt hefir maga grædgi þín
Hefdi þitt vit og hyggjulag,
Hvort mundi þad um gras-bed sín
Hoppa svo kátt, og bíta blóm,
Já, blídri snapa túngu med
Framréttann þar til fingur-góm,
Fossa þess blód ad gétir sjed?
O vægdarfulla vanþecking
Vort um ókomid blídt og stríd!
Hvad ástúdlega' er allt um kring
Til allra sképna þér útbytt?
Ad mál-hring fylli sérhvor sinn,
Og sá tilgángur komi fram
Skýlaust, er alvís Skaparinn
Skicka frá eilífd henni nam.
Hann, sem med auga sama sjer
Særdann titling ad falla' á grund,
Og stríds-hetju, sem sterkust er,
Streymir til bana daudleg und;
Eitt sólskins mor og sólarhring.
Ur sinni rod ad gánga hvort,
Blodrukorn sundurstockva' af sting,
Og stóra verold hrynja burt.

Vert því audmjúkur, vona' og líd,
Vængjum skjálfandi bregd á flug;
Hinns mikla frædirs, banans, bíd,
Bid Gud og dýrka af ollum hug!
Hvílík sæla þér ætlud er
Ei leyfir hann ad vitir þú,
En gaf vonina þar til þér,
Ad þín sé líkn og sæla nú
Náttúru manns og ond er í
Eilíst hnoss vonar grundvallad;
Aldreigi sæll, hann eptir því
Alltíd hlackar, ad verda það.
Hans ond, nær leidist heima sút,
Huggun og ró þar enga fær,
Til hins ókomna hvarflar út,
Hægdir sækjandi í bygdir þær.

Blindann India-búa sjá,
Brjósti sá einfoldustu med
I reid og stormi raust Guds há,
Rás í skýjum fær heyrt og sjed.
Af hroka-lærdóms uppfræding
Aldrei svo mikid vit hann hlaut,
Ad dýra kjæmist hann ad hring
Huganum med, né vetrar-braut.
Þó hefir námlaust náttúran
Nærst huggun þeirri von hans opt,

Ad

Ad fiallatind bak vid fjarlægann
Finnast blídara muni lopt;
Ad betri verold eptir líf
Ódlast muni hjá skógi smám
Af þéttum vid og þyggja hlíf
Þar í forsælu' af stórum trjám,
Ad gróda-meiri', af grandi frí
Grund verdi' í skauti sæfar hans,
Hvar lokfins megi þræll og þý
Þraslaust njóta síns fodurlands.
Þar engin fjanda kremji qvol,
Og kristin aldrei gapi þjód
Af gull-fikn, heldur geiglaus dvol
Gefist hvervetna' á þeirri lód.
Þad hann sé til, hans óff er ein,
Af odru fær ei hugar-svim,
Um engla flug ei aktar nein,
Eda ljómann af Seraphim.
Í bjortu skýi, hann ber þá trú,
Bólstad nær odlast hafi sinn,
Ad racki, sem hann rækir nú
Rati þar líka med sér inn.

En þú, sem framar þykist vís,
Þín hugar-smídi veg ofbrád
Á heimsku met, sem hátt uppgvs,
Himins forsjónar móts vid rád!

Allt hvad þér fellur ecki' í géd
Ofullkomleika kalla þú!
Seg: hér ofnaumum mælir med,
Hér meir enn skyldi veitir sú.
Ad dægrastytting drep og qvel
Dyr sérhvort, eins og lystir þig,
Seg þó: ef mér ei vegnar vel,
Veit eg ad órétt skédur mig.
Ef Gud umsorgun ecki ber
Einasta fyrir manni' af leir,
Sé hann algjordur ecki hér,
Og ódaudlegur sídarmeir,
Þá er Guds verk og hegdan hans
Harla misjofn og órétvís.
Svo skér ad stjórnan Skaparans
Skimp, og med hálfverks nafni lýs.
Þrif sprotann þínum fodur frá!
Fyrir rétt kalla Dómarann!
Set hans veldisstól vit þitt á,
Víg til Yfir-guds þig sjálfann!
Ad vitid hyggur yfir sig
Í því er bróst og villa manns.
Sérhvorr vill uppá ædri stig
Af knettinum, sem þó er hans;
Því alltíd hærra enn hondin fer
Hofmódur seilast vill í tafn.
Engli madurinn æskti sér,

Eng-

Engillinn Gudi' ad vera jafn.
En sem englar, ad gjoraſt Gud
Er girntuſt, hrepptu ſliſa-ſor,
Eins munum vér, ef ofundud
Englanna látum tignar-kjor.
Því reglu hvorr vill roſna, þá
Næſir náttúru ſetti vís,
Í ofdirfd meſtu ſekur ſá
Sjálfum Jehóvæ móti rís.
Spyr: hvorjum jord til gagns er gjor?
Gullinn hvarfyrir rodull ſkin?
Þá gefur drambid þeſſi ſvor:
„Það er einúngis vegna mín.
„Nýjann frjófgunar nærir þrótt
„Náttúran ſtarfſom fyrir mig;
„Í hvorju blómſtri' og urta gnótt
„Ordláta jafnan tjáir ſig.
„Mér engla dryckjar veig í vil
„Vintréd úthellir ſérhvort ár,
„Og mín dáſætum andar til
„Ylm, hid ljúfaſta róſin klár.
„Margfold námunnar málmrikt ſkaut
„Mér fram audæfi býdur ſín,
„Og ſérhvort tré med limum laut,
„Ad láta' aldini rétt til mín.
„Já, heilſu medol ótal af
„Uppſprettum renna mér í hag.

„Sólin á himni glæstum gaf
„Glansa, svo lysi mér hvorn dag.
„Á sjónum veltur aldan sr,
„Audlegd minni svo skili brádt.
„Foldin er minna fóta skor,
„En fogru ský eru þak mitt hátt.“ 312.

En mun náttúran aldrei þá
Af þeirri skeika gjædsku braut?
Blossanda lopti beint nær frá
Bleikur daudi, sem píla þaut?
Ad stýflum brotnum stormur nær
Strýkur burt hvad, sem líf er í,
Edur jardskjálfti' í eina slær
Allt nidur grof, land, fólk og bý? 320.
„Nei, Allshofundur (ansa menn)
„Vid adgreind log er bundinn síst,
„Heldur í verki hvorju senn
„Hinum almennu fylgir víst,
„Hvar undantekning, en þótt sá,
„Og umbreyting á stundum sér.
„Og hvort mun skapast hafa sá
„Hlutur, sem rétt fullkominn er?“ 328.
Þú hermir rétt — en hví vilt einn
Heimta fullkominn manninn þá?
Sé hans vellidan sá marksteinn,
Er sérhvorr hlutur stefnir á,

Og

Og þó stundum á ymsann hátt
Ut af því bregdur náttúran,
Hvad er ad furda, þó ad þrátt
Þar frá og víki sjálfur hann? 336.
Ei krefur framar út þad mid
Einskordad form í vorri leit,
Enn ad skiptist med sama sid
Sólskin jafnan og dogg á reit;
Ei framar sífelldt logn í lund
Og laungum keiprétt þánka spor
Enn ad heidrikt sé alla stund,
Og aldrei nema blída vor. 344.
Ef Guds rígfastri rádstofun
Raskad jardskjálfti' og pest ei fá,
Hve þad Borgía megna mun
Meir, edur Catilína þá?
Æ, drambid! drambid orsok er,
Oss sjálfa þeckjum vér svo litt,
Um náttúrunnar hlaup, og hér
Hvad hendir, illa dæmum tídt. 352.
Hvorr veit nema sú hond al-rád,
Sem hordum skruggum þeytir ljóst,
Mátalaust ærugirndar grád
Gefid í Cæsars hafi brjóst?
Veitstú nema sá vo-skap hafs
Og vængi storms fær hvest og deyst
Hafi til landa og lýda straffs

Laus-

Lausum fram Alexander hleypt? 360.
Alyktan vor um aldar sid,
Eins og um hitt, er skyldt ad sé,
Sem náttúrunni víkur vid.
Vér gétum ei med réttsýne
Forsvarad Gud í seinni sok,
En sett ens fyrra skuld á hann.
Um hvorttveggja' eru rétt leidd rok,
Ad rádum hans sig feli mann. 368.

Máske þér þækti betur bygd
Bædi, svo sem þinn hugur kaus,
Ad þetta væri' ei utan dygd,
En hitt samhljódan greinarlaus;
Ad sífelldt logn um lopt og sjó
Leyfdi þeim aldrei vinda gný,
Og sinnis hvorgi raskist ró,
Rád og skynsemd sé alltid frí. 376.
En hofudsképna stodugt stríd
Stadfast er þad, sem ajorir allt,
Og hofudsképnar lífs hjá lýd,
Lyndishneigingar vita skalt.
Skipan, sem alvís Andi, Gud,
Undverdri náttúrunni gaf,
Ein og sem manni' er implantud
Allt frá því veröld tók upphaf 384.
Hvad þá manneskja hyggur slík?

Hún

Hún flýgur stundum upp, ei skammt,
Og, þótt svo gott, sem englum lík,
Á annad meira stundar samt.
Aptur eins tvist og hugar hreld
Horfir nidur og klagad fær,
Ad bol-magn nauts og bjarndýrs-feld,
Né beittar þess ei hafi klær. 392.
Fyrst hún keppir, ad sérhvor sé
Sín ad eins vegna sképna gjör,
Væri það nockur nytseme,
Nær hún er sjálf, sem þeirra hvor?
Orlát og góð, án óhófs þó,
Afqvæmum sínum náttúran
Megn og líkama mínd þeim hjó,
Mest er sérhverju þéna fann 400.
Og forsjál mjog, ad fylla af nægd
Þar finnast mundi nockurs vant,
Hér medur abli, hér med slægd,
Hér med skjótleika, lét sér annt,
Allt mátad vid þá hæd og hátt,
Sem hagur hverrar sképnu ber,
Stikad, svo hvorki stórt né smátt
Stofnad, má betur æskja sér. 408.
Anægt vid takmork úthlutud
Unir qvikindi hvert og dýr,
Er þá manninum einum Gud
Of-hardlyndur, og gjof hans rýr?

Skal

Skal hann þá, hvorjum skyn háleitt
Og skilnings brúkun eignum vér,
Med yfirtak ei nægjast neitt,
Nema' hann allt fái, sem til er.

Nei það er fjærri farsæld manns:
(Fors og dramb hvad sem móti ber)
Ad áskopudum hogum hans
Hærri sé makt og vitsmuner:
Ad kropps og sálar kraptur þá
Komist ei yfir troppu, rétt
Vora náttúru vid sem á,
Verdur ástandi hvors manns létt.
Hví gafst ei manni svo næm sjón,
Sem vid stæckunar jafnist gler?
Því hann byggir ei fluga frón.
(Fáordt, minn vin! eg svara þér)
Hvad mundi þeim af Adams ætt
Augna skarpleiki gagna sá,
Ad ost-maurs parta gjæti gjætt,
En gjæfist himin ei ad sjá?
Tilfinning hvad svo notar næm,
Ad naud-qvalrædi daudans efld
Sérhvor hans findi sin vidqvæm
Med sárri titrun veik og skélfd?
Hvor væru gloggra nasa not,
Ef neggull, ad þá berast kann,

Slæi

Slæi hjartad og heila' í rot,
Hans sterka lykt svo deyddi mann?
Já, hellst til opnum hlustum í
Hljód hvort ef væri skruggu-slag,
Og uppknatta vid organs gný
Ærdist manns vit og sinnislag?
O! hvorsu mundi' hann óska þá,
Aptur ad fengi numid hlust
Vatns nid, þar fram sér veltir á,
Og vestan- hægt blásandi-gust?
Hvorr fær þá ecki fundid, ad
Forsjón Guds (hvort sem litum vér)
Ei nockud gjorir nema það,
Nóg og rétt orsok, sem til er?
Og hvorr fær annad hermt enn sú
Harla réttvis og nádug sé,
Svo vel í þot, hún synjar nú,
Sem hinu' er láta vill í tje.

Svo lángt, sem sképna skari nær
Skagandi mjog vídt rúm igégn,
Allt eins lángt taka troppur þær,
Er tempra vits og sansa megn.
Sjá! hve þær stíga fót fyri fót
Frábrugdnu mannsins tegund ad
Upp frá skrid-miori, sem á sjót
Samlitt um grænnrar jurtar-blad.

Hve munar sjónin morg um stig
Moldvorpu þyckvum vagli frá,
Uns fyllt er hæd sú undarlig
Ad lhnxdhrinu, er best kann sjá?
Ymanin, frá því inna ljóns
Uteygd grúfir á nosum sér,
Til hundsins, sem í saxi fróns
Finnur hvorsu létt spor sem er? 472.
Heyrnin, ollu því fjori frá,
Sem fer um vatnsins duldu gaung,
Til hins, sem vor-dag hýrann á,
Haudrid lifgar og skóg med saung?
Hve tama' og næma tilfinning
Tjáir vefandi kónguló
Þrád hvorn í vod er þreifar sling
Og þrumir strengja tog ormjó? 480.
Hve venju nærri, vissann sans
Vinnusom hefir bíflugan,
Er jafnvel hunángs ærnann fans
Af eitur-jurtum sjúga kann?
Hvad daufann hefir edlis ód
Óbeckt rótandi svína skrýll,
Ef honum jafnar þinn vid þjód
Þú hálf-skynsami stóri fíll! 488.
Hvad ómerkjanleg eru skil
Ómálga vits og skynsemdar?
Adgreind þau jafnan eru til,

Æ!

Æ! þó hvort odru nærri var.
Minnid skilníngi mjog hvad er,
Med eptirþánka, gjæddum líkt?
Munur hve lítill milli ber,
Ad merkja til, og grunda ríkt? 496.
Hve medal-verur mjog svo nett
Med jofnum troppum saman ná,
En mál-hríng sinn og merki sett
Megu þó yfir hvorgi gá?
Og væri' ei ollum verum á,
Svo vis rod nidurskipunar,
Gjæti þær ein und' annari, já,
Undir þér stadid gjorvallar? 504.
En þar þér einum unnt er nú
Ad yfirvinna kràpta þá,
Hjá hvorri finnast þeirra, þú
Þar bid eg, leggir Dóminn á,
Skilníngur einn, sem skipt er þér
Og skynsemd hárri vidurknýtt,
Jafnvægi fullnóg ei hvort er
Allra gáfna, sem þeim er býtt? 512.

Sjá! hve skapnadar efnid allt
Utbreidist líf og fijósgun med
Í lopti, jord og log ávalt
Svo lángt vor augu géta sjed!
Hvad endalaust má ætla þá

Ut muni lifi' og fképnum dreift,
Hvad hátt, hvad vídt um-hverfis, já,
Hvad djúpt í afgrunn nidurhleypt?
O þá veranna feikna fjöld!
Festi, fem ei hefir þrot né bil!
Frá Gudi nidur Anda' ad eld,
Engla, líkama, manna til!
Til dýra, fugla, fiskakyns,
Foldskrida qviks, er ei má sýn
Né gler adkomast, hæd frá hins,
Sem hvorgi lyktar, nidur til pín;
Frá þér til þess, sem eckért er. —
Edri náttúru vilkjor há
Ef kynnum yfir-komast vér,
Kyni lakara hlytum þá
Vort egid rúm ad láta léd;
Í lángri kédju skopunar
Annars, þar bjuggum, yrdi sjed
Oskipad bil, þad hvorgi var;
Þar sífellt verna samflotan
Síst gétur lidid minnsta skard,
Né stiginn troppu neinnrar van.
Numinn hvorr lidur burt sem vard
Fyrsti' edur þúsundasti þar
Ur þéttri náttúrunnar red,
Oll kédjan sundurbrostin bar
Bana-spell, þar vid allt eins hrod.

Og

Og þar í réttri rod ávallt
Rennur hvort kérfi' upp sína braut,
Þvílikri rod, ad á henni' allt
Hid yfrid stóra rída hlaut,
Þá er sjálfsagt: ef aumast eitt
Í einu minnsta skeikar hót,
Ei er þad kérfi' ad eins umbreytt,
Allt hrynur þá, og fer í rót. 552.
Lát á þrom reista þessa jord
Þeitast af jafnvigt sinni' og hring!
Sérhvor plánéta sid-laus gjord
Og sólin villtust lopt um kring.
Lát ondum veldis vegi frá
Og verdugleika nidursteypt!
Eina veru lát odrum fá,
Einn heimiñ fleirum tjóns, af heipt! 560.
Himins grundvollur hræraft mun,
Hristing náttúru færa brádt,
Allt ad Guds hástól umturnun,
Öll nidurradan hverfa' og sátt.
Fyrir hvorn? — skal þad fyrir þig?
Fold-skrida totur! ókynjan.
Ó fiblska! drambsemd fávislig!
Ó forbannada gudlastan! 568.

En ef þinn fótur, yfir jord
Ætladur þér fyrir naungu-lid,

Ellegar hönd til yðju gjörð
Ofund höfudið legdu við?
Ef tángan þrjótsk og ennis-sól
Upphefdu grát og klogumál,
Af því þau, svo sem önnur tól
Utrétta það, sem býður sál?
Ótilheyrilegt eins er það,
Ef einhvörr partur lítt því kann,
Að í heiminum annars stað
Ecki var byggja látinn hann;
Ótilheyrilegt meglan með
Móti hlutskipti' að taka því,
Sem fæck víslega fyrirsjed
Faðir alls hvörjum veröld í.
Af endalausu öllu hver
Er vera' og hlutur partur einn;
Líkhams náttúran líking ber,
Lífgandi sálar Drottinn hreinn,
Sem yfir allt er sami, þótt
Sig tjái gudleg verkan hans
Með tilbreytingum ótal ódt
Í öllum þörtum (2) líkamans
Ei síður stór um hauður-hvel,
En há-tymbradann mána-stól,
Sá hægum kjælir vindi vel,

Og

(2) Líkaminn merkir í þessum stað alla náttúruna, sjá lín. 587 rett áður.

Og vermir allt med hlýrri sól.
Sá stjarna fyrir heid-blik hýr
Í hvorgi veiktum loga skín,
Sá hvort eitt tré med blómstrum býr,
Og blodin grosum veitir sín
Sá fjori lifir ollu í,
Og útbreidist í serhvorn stad,
Af minnsta krapta mussir frí,
Med hverjum hann fær siverkad.
Á allar sidur, enn þótt sé
Oskiptanlegur, dreifir sér,
Sá ofs andar í sálunne,
Sá vorn líkama hrærir og ber.
Eins fær í hari' og hjarta lýst
Hann sig algjorla dirdlegann,
Og full hans tign sig vottar víst
Hinn vesælasta gégnum mann,
Er sálar óró sinni' og hrigd
Med sárum stunum lætur ypt
Sem háann anda' í himna bygd
Er heitum bænar ylm fær lypt.
Hans vera takmork hefir ei',
Hans vidur jafnast enginn mátt.
Honum fyrir er hátt aldrei,
Ei heldur lágt, ei stórt né smátt.
Í vídu ríki sínu sá
Samantengir og fyllir allt.

Oss, jafn-nálægur, ollum hjá,
Í vor sérhvorjum býr ávalt.

Grunda því, ad vor gjæfu kjor
Gétur það, sem vér lostum nú,
Og aldrei rétta ordu gjor
Ad ófullkomlegleika þú!
Þeck sjálfs þíns púnct, það litla land!
Lít, hve kjærlega Gud og rétt,
Vidmælt þitt blinda' og veika stand,
Valdi það rúm, sem þér er sett.
Vertú gladur, og væntú þér
Víst þeirrar lucku hlutdeildar
Í odrum hríng, ef ecki hér,
Er þú kannt móti taka þar.
Hugga þig ovuggt vald það vid,
Svo vel er ollu stjórna kann,
Og trú ad Herrans handar lid
Hag þinn æ gjorir farsælann
Hvort heldur nú er fjor þitt fyrst
Í fæding, edur vid sín þrot.
Því oll náttúran er ein lyst
Of vond fyrir þín heilabrot;
Ein kunst, þú hvorrar knýttu bond
Kénnir ecki til fulls, né sjer.
Alla tilviljan ossen hond
Ens Almáttuga framleider.

Allt stríd er raunar samlynd sætt,
Sem skyn þitt yfirgengur lángt,
Yfir hofud er allt ágjætt,
Enn þótt í þortum sýnist rángt.
Þrátt fyrir villta þeckings manns,
Þackarlaust hofmóds lyga frétt:
Sú frétt er eilíf sannleikans:
Sérhvad sem til er víst er rétt. 656.

Annad Bréf.

Innakid:

I. Madurinn skal ecki þenkja, þad hann kunni Gud ad útgrunda. Þad hann umvardar, er ad ástunda sjálfs síns þeckíngu; síns medal-stands, krapta og veikleika, frá lín. 1 til 48. II. Þaug tvø grundvallar atridi mannlegrar náttúru: sjálfselska og skynsemi; hvørutveggi naudsynleg, lín. 113. Sjálfselskan þeirra sterkari, og hvarfyrir, lín. 145. Tilgángur þeirra er einn og hinn sami. lín. 177. III. Tilhneigíngarnar og þeirra nytsemi, frá lín. 201 til 300. Sú drottnandi tilhneiging, og hvørsu sterk hún se, frá lín. 301 til 361. Hvørsu naudsynleg hún se til ad framkuýa

mann-

manninn ad ýmislegri markstefnu, lín. 361 til 370. Hennar stóra nytsemi í því ad gefa serhvorri manneskju eitt stødugt náttúrufars audkjenni, og dygdinni meiri styrkleik, lín. 393. IV. Dygd og løstur sameinud í vorri bløndnu náttúru. Peirra takmørk sín á milli sameinud, þó hvorutveggju adgreind, adskiljanleg og fyrir skynsemina nóg audpeckjanleg hvor frá ødrum, frá lín. 449 til 485. V. Hvorsu ljótur løsturinn er í sjálfum sér, en kann þó audveldlega og ómerkjanlega ad smeigja sér inn, og gjøra sér þolanlegann, já, gedfeldann, lín. 485. VI. Ad eilgángur, ennar guddómlegu forsjónar, sem er hid almennilega góda, hafi þó ei gd sídur sinn framgáng í vorum tilhneigingum og ófullkomleglcika, lín. 529. Hvorsu nytsamlegar þær seu til felagskapar, lín. 561, svo vel sem fyrir hvørn mann serdeilislega, lín. 585, í serhvorju standi, og á serhvorjn aldurs skeidi, lín 609 til enda.

Annad Bréf.

Um mannsins náttúru og ástand í tilliti til sjálfs hans, sem einstakrar veru.

Svo djarfann aldrei haf því hug,
Ad Herrans veru ransaker.

Grunda

Grunda, þad skilnings syrir flug
For hátt þín sál ei skopud er.
Nei, sjálfann þig, þad sómir best,
sé þér ad kénna mjog um annt;
Því þad sambýdur manni mest,
Manninn hvorvetna' ad þeckja grant,
Þá merkis-veru í medal-stétt,
Millum afgrunna tveggja, sem
Himins visdómur hefir sett
Í hring svo mjónum rétt vid þrem.
Su þótt í myrkrum sveymi kind,
Sannleik og ljós þó hondla kann,
Nú hygginn, vis, nú hrum og blind,
Nú hraust, nú full med breiskleikann.
Visari' enn svo, vid vasa reyk
Vada þurfi, sem (3) efandinn;
Þó fávis til ad fjolsvinnleik
Flock med (4) Stoiskum mikli sinn.
Millum hvorstveggja vafrar villt,
Vitandi litt hvort hvíld og ró
Stunda skal, edur starf ómildt,
Stjá og annriki siseldt þó.
Vissulega hvar alls á medal má
Ad metum réttum skipa sér;

Hvort

(3) Efendur (Sceptici) kolludust einslags Heimspekingar, sem efudust um alla hluti.
(4) Stoici vóru adrir, sem trúdu ollu.

Hvort veru dyrs ad eins hún á
Edur sig Gud má nefna hér,
Fremri líkamann edur ond
Dvíss, hvort rétt ad dæma sé,
Og hvad um þeirra huldu bond
Halda byrjar og samneyte.
Margflækt óskipan! samansett
Sinnis-lídan og þenking af,
Afvegaleidd og endur rétt
Af eigin voldum, þrátt sem gaf.
Fetum óvissum sjorhlaups alls
Fram og aptur sjest reyka hér;
Hálft til vegsemdar hálft til falls
Heidurs og forakts skopud er.
Herfáng sérhvors, sem mæta má,
Mektugur alls þó Herra sé.
Kringleidd, svo hvíld er einginn á,
Í þúsundfaldri villunne,
Sjálf þó ein-dæmir sannleikans,
Sómi vors heims og blómi nú
Aptur leikhnottur aumur hans,
Eitthvad, hvors gétid fær ei þú!
Vættur undrunar-verda! far
Viti framleidd og þecking af;
Flóds skorda tíd og sjornmar,
Fær lopt á vog; mæl jord og haf;
Hasla plánetum hlaup og vell,

Him-

Himin-Knottunum megn út tel,
Horn merki tímans umbæt öll,
Ak-braut sína lær fagrahvel
Fylgst med Platóne, fleig þér snar
Hjærst og efst uppá himininn,
Til fyrstu, bestrar, fegurstrar
Og fullkomnustu veru inn.
Med hans úreldtri sveina sveit
Sveitst við, þér ærdann heila' að fá,
Guddómlegt þína heimsku heit
Og himin-numid sinni þá!
Eptir Presta sið austur-vángs
Apa sólar er gjöra sig,
Og halda form sé hennar gángs
Hofud-kost þeirra fánalig,
Vík; og eilífann vísdóms mátt,
Vel þú að skapa' og stjórna lær,
En sock í þig um sídir brátt
Sjálfann, og kénn að þú er ær.

Nær andar hærri litu log
Og leynda reglu daudlegann
Náttúru grunda núlega, mjog
Nam, þá undran að þollikann
Fródleik og vísdóm findu hjá
Fold-skoptum manni; þar fyrer

Vorn mimla Newton mottu þá
Með sama prís og apa vér
En réð hann þá, hvors regla sling
Rás halastjarna jafnvel batt,
Að géfa sinni gédshræring
Gáng-form alls einnri fast og stadt?
Sá upp- og nidur-gaungu gloggt
Gat púnkt hjá stjornum fundinn tjed,
Fèck hann sitt veru frumspor snoggt,
Fullt hennar mid og tilgáng sjed?
En hvor vill undrast þetta? þar
Þeytt sér óhindrad sálin fær
Frá einni ment til annarar
Á efsta skilnings topp því nær,
En þegar sitt hid væna verk
Vill fá til gagns af hendi leyst,
Tilhneging nidur steypir sterk
Strax því er skynsemd hafdi reist.
Veginn því eptir þecking þræd,
Þó vid alsvinnu leiddur mund,
Hofmóds gorti fyrst hana' afklæd
Hégómans allri skrúd-tegund,
Lærdóms vidhofn og vellysting,
Veigalaust spaug sem nefna ber;
Tak þraut konstríka, tilvik sling,
Að tjá hve sterkur heilinn er!

Frá, hvad um of er, ſkafid ſkal,
Skin-táli ſtunda, burt ſé fleygt,
Sem inn í lofsverdt liſta tal
Leſtir og óhóf fengu ſmeygt.
Sjá þá, hve rír er ſumma þeim
Sú af leyfum, er eptir ſtá,
Sem alltíd ſtodad hefir heim
Og honum gagns mun jafnan ſá 112.

Gud baud, ad rédu innra' í ofs
Dblugar hleypi-fjadrir tvær
Hvortveggi nærſta nytſom hnoſs,
Nær rétt brúkadar eru þær;
Sú eina' ad hvetja ſálar for,
Sonu þá hin til ſtjórnunar,
Sinn viſſann tilgáng hefir hvor,
Og hvor ſitt verk ad fremja þar 120.
Sjálfselſkan hvetur ſinni manns,
Sú rekur fram og hrærir þad.
Skynſemin letur hugfar hans,
Nær heldur geiſt er upptendrad.
Beggja réttvíſri brúkun af
Breytni hvor gód og dygd upprann,
En misbrúkan í ávoxt gaf
Dfullkomleika gjorvallann. 128.

Sjálfselſkan hlýtur ad færa fyrr
Fjor, gáng og þrótt í ſálar ſtarf,

En jafnframt hennar eldi kyrr
Ígrundan mannvits stýra þarf.
Án hinnar fyrri værum vér
Varanda dosa svæfdir fast,
En ydir vor hvor og atburder
Óð-villir, nær þá seinni brast.
Sem jurt, er hlýtur stad-kyrr stá
Vid stilk og rót, þar plontud var,
Vex upp, blómgast og visnar á
Vángs-bletti litlum, ellegar
Sem elding sá, er eydir sér
Ódrum med því ad granda tídt,
Og utan reglu flug-óð fer
Fárlega gegnum loptid vídt
Hin fyrri sett til ad hvetja dád
Hard-ebli knýr og dregur mann,
Hin seinni gefur réttvís rád,
Med rósemd spakri stillir hann.
Midi því nær sem madur er
Meir eykst en fyrri vidur það,
Alengdar hvad en seinni sjer
Og sig þar lítid gefur ad.
Það góda, sem er greipum nær,
Gétur en fyrri þeckt og sied,
Og það án tilstyrks fundid fær
Fullgloggt skilníngarvitum med.
Skynsemin lengra skygnast nam,

Ske

Ské hvad líklega sídar má;
Hvad leidast muni' af hvorju fram,
Og hvors vér bídum, þenkir á.
Hin ber freistanda megn á mann,
Meir enn sigranda þessi róm.
Og ad sídustu svo felldann
Segja má yfir bádum dóm:
Sjálfselskan brúkar meiri makt
Menn vid, og strengri skipaner,
En greind skynsemi gjætid, spakt,
Og grandvarlega med oss fer
Skuli sú ei, sem meir ber megn
Meinsamt ok leggja þér á bak,
Hinnar ráðum og hjálp þú gégn,
Og hennar leidsögn blídri tak!
Kostgjæfni, vani' og reynsla rétt
Ramma sjálfselsku þvíngi' í ond,
Svo skynsemin í stjórnar stétt
Styrkt fái jafnan yfirhond.

Lát skólastiska mælskumenn,
Misgrein er vilja í ollu sjá,
Med ofvitsbrogd sín ófvífen
Og ærna heilabrota þrá,
Fá komid þessum tveimur til
Tengdum, áflog ad heyja sterk,
Formerking skynsemd burt frá bil

Borid, dygdinni nádarverk.
Opt fá lærdir um eintóm nofn
Ovitru kappi styrjold þreytt
Þó tídt sé meining þeirra jofn
Og þess á millum ecki neitt.
Sífelldt skynsemd og sjálfselskan
Sama takmarki vilja ná,
Allt fordast þær, sem ángrar mann,
Allt stunda þær, sem gledja má.
Þessi hvad hellst, sem gyrnist gér.
Med grædgi lætur til sín hrømmt,
Hin ad eins dregur hunáng sér,
En hvorgi lætur blómstrid skémmt.
Stundum lysting vort stærsta hnoss,
Stundum hid mesta verdur tjón,
Eptir sem rángt eda rétt af oss
Rennt er á hluti þreyda sjón.

Adskiljanlegu móti med
Mannsins sjálfselska vottar sig,
Hvar vid uppris til skiptis skéd
Skapsmuna hræring margvislig,
Alltid grundvollud, bygd og brýnd
Á bata þeim og hugar-fró,
Sem annadhvort eru sonn eda sýnd
Svo, enn odruvís reynast þó.
Nú med þol fyrir vorri vér.

Vell-

Vellídun sorgum rétti med,
En gétum ei svo gloggt sem ber
Gjæda kyn hvort í bragdi sjed,
Þá kann lysting ad vera vor
Vitsmunum hlýdinn, jafnvel þótt
Egin nytsemdar einhvor spor
Á henni megi kénna drótt.
Nær leysd ein brúkar medol mann
Midi, sem girnist, til ad ná,
Lystingarinnar horf á hann
Heim vid skynsemi komast má,
En nær metum hid góda gott,
Á gagn vort án þess lítum vér,
Gofugs edlis fær gildann vott
Girndin, og dygdar heiti ber,
Dárlegum fánginn dofa lát.
Dussa med stóiskt hugarfar
Brúka sitt raup og stóra stát,
Ad standi' hans dygd án bifunar.
Hún stendur og, en það er þá
Þvílíkt, nær allann krapt og yl
Kuldi þeim ytra kroppnum frá
Kreppir í dróma hjartans til.
Nei, striti séum alltíd í,
Aldrei tómlátir sporum þrótt;
Kraptar vidhaldast þels af því;
Þrátt hefir sálar vind kast ódt

Uppgefnu hrundid ſtarfi af ſtad;
Pott ſtormur ſá þó géti hrært
Einhvorja parta', og aflagad,
Ei er þeſs heila neitt fortært.
Oſs rekur lifs um barótt bif
Sem bát af ymſra ſtorma dyn,
Andar byr eru ſinnis ſvif,
Segulſteinn hennar ſkynſemin.
Gud ſjálfur lætur alltíd ei
Í kyrru logni finna ſig;
Hann hefir eins í hvoſſum þey
Háſæti bygt ſér tignarlig.

A-ſkapad vorum ſvo þótt ſé
Sálar lyſtingum ſtyrjold þar
Ad etja hver mót annare
Eins og frumſképnum veraldar,
Samblandnar þó, og myktar meſt
Megu þær áſamt koma ſér,
Himinſufs vidur forlog ſtt
Ad fella hvad ſem gjorum vér
Ætla þott bondin aldrei þér
Uppleyſa, þau hann ſjálfur vóf;
Nei, brúka þau, ſem byrjar hér,
Bodi náttúru fylg vid hof.
Faſt vid igrundun frekri haldt
Fýſn, þinni ſál er implantud!

Sjá,

Sjá, hvad þú megnar, er það allt,
Æ lát vit stjórna þér og Guð!

Von og fognudur, ást og allt
Eptirlæti sem tilheyrer,
Ótti, hugsýki, hatur kalldt
Og hvad ógledi med sér ber,
Nær innan skorda sínna' er sett
Sérhvad í hæfilegann stad,
víslega niðurradad rétt,
Og rádsvinnlega samblandad
Í stod'gri jafnvigt studda fær
Stridandi sinnis parta þá,
Sálar flúr þessi skýjud og skjær,
Skuggsjá hvorra mjog yndis-há
Og hvorra saman-pentan prúd
Í portum og því heila jamt
Minda fullkomid málverks skrúd
Og megin lífs vors oll ásamt

Í hugar sjón eda hendrum tveim
Hofum æ lystisemdir vér;
Nær haldid fá ei þessar þeim,
Þær tekur hin med von ad sér.
Sérhvor ver ollum sálar þrótt
Sínum þar til og líkamans,
Þær nærverandi' ad fánga fljótt,

Og

Og fá þær, von tilstendur hans. 288.
Tofra makt alla tídka þær,
Tjá sig þó jafnt ei ollum gégn,
Sinn vegimn hvors á sunna fær
Af sousum vorum hlutar megn.
Uppstígur hér af í vort géd
Ymsann veg háttad þánka brjál,
Sem stundum ábli meira med,
En minna stundum, hrærir sál. 296.
Allt eptir því sem áholdin
Um hvor skilníngs verkan fer.
Eru fullkomin edur lin.
Í egin líkham finnum vér
Orsök til þess, ad adal-girnd,
Einvalds berandi hjá oss mátt,
Sem Aarons nadur einn í fyrnd,
Uppsvelgir hinar minni brádt. 304.

Sem ad líkindum, undir eins
Á augabragdi' og fædist mann,
Duldu frum-sædi dauda meins
Dálítill móti tekur hann;
Sídan það plantad eitur úngt,
Af hverju madur lokkins deyr,
Vidgáng tekur og verdur þúngt,
Sem vex hann sjálfur og eldist meir, 312.
Eins fékk hofudlyst hans upphaf

Hulinn

Hulinn gedsmuna ſyki manns,
Brádt vid ſad efni, hann bygdiſt af,
Blondud og innrætt veru hans.
Lifs vokvi hvorr, ſem laginn var
Til lids gjorvollu ſinídi ſvi,
Henni til ablz má ſéna par,
Ad ſryckjaſt géd og likham í
Svi framar ſálar opnaſt ós,
Utbreidandi ſinn krapta log,
Fær innbirlingin leidt í ljós
Leik ſinn, og íſrótt hætta mjog,
Og vora ſecking alla hljódt,
Einnig lyſtingar draga vann
Ad parti ſeim, er ádur ſórt
Innbrack, ſvo framar veikiſt hann.

Af náttúrunni hún frumkom fyrſt,
Fóſtrar vaninn á ſidan ſá,
Fyrir vitid og frædnis lyſt
Frekaſt hún æ og verdur kná;
Einnig ſjálf gjordi ei utan jók
Erinn krapt hennar ſkyſemin,
Likt ſem edikid í ſig tók
Enn meiri ſúr vid rodul-ſkin
Peſſi, hvor ſó med rétti rád,
Raunar veik ſjálf, yfir manni ber,
Girnd ſá ad vin ſér hefir hád,

Er

Er hlýdum mest, og unnum vér.
Æ! ef hún reglur einar kann
En engin vopn, ad sigra med,
Hve fær hún meir eñ fræddañ mañ,
Ad fetad géti, enn ecki sjed?
Hvad meir enn kénnt oss hjálparlaust
Ad harma vegna breiskleikans?
(Aklagari med oblga raust,
En, því verr, styrklaus vinur mañs!)
Hvad meir enn svo sem talsmanns tal
Til þess rádid, er fellumst ad,
Og hauda gjort ad hófi val
Í hesdar traustir forsvarad?
Af meintum stærir sigri sig,
Í sál ad eins ef gétur qveikt
Rád-girnd eina, sem ridur á slig,
Og rekur lid burt hinna veikt.
Svo meinar læknir, vonda vís
Vessa kropps drifi ment sín út,
Þá samandragast þeir, og ris
Þar af varanleg yktar-sút.

Náttúrunnar vér þurfum því
Þjódbraut og leidslu fylgja rétt.
Skynsemd voktunar er hér í,
En ei leidsagnar skipud stétt
Hún gjorir allt, sem best, er ber,

Ef

Ef betrad fær, en ecki svipt,
Og vid þá girnd, sem vald-mest er,
Vin heldur líkt, enn sjanda skipt,
Oblugri kraptar ósjen mund
Ein má ráda, hvar lendt er vid,
Þegar menn eitt á einni stund.
Annad á hinni sækja mid.
Rétt eins og vindar hmsa' í átt
Ádrar lystingar hrekja þá,
En þessi, sem hefir mestann mátt,
Markadann stad þeim hryndir á.
Sé vor ástefna makt eda ment;
Sé mynt og gull; sé tigid nafn
Það eptir stundum; ellegar hendt
Opt til ad locka framar tafn,
Ein rósom kyrrd; ó sjá! hve sár
Sækir oss fysn, medan lifum, á,
Jafnvel þó setjum sjor í fár,
Ad fyllta reynum lysting þá!
Ens vísa gédi kyrrd er kjær,
Kaupmadur elskar mædu og strit,
Stridshetju freistar offinn ær,
Unir múnkur vid smátt álit.
Ollum þeim virdist sín ad sé
Sett á skynsemdar breytni stig
Og hvorr veit láns med uppnefne
Af henni teknu' ad prýda sig.

Gjædskan eilif sú Guddóms lyst,
Gott, sem af illu framleider,
Vislega' í sálar vorrar fyrst,
Vildar-fýsn gródursetur hér
Góds besta stofn, og dygdar-dug.
Drottins alvitska gjorir pad,
Ad qvikasylsur í qvilltum hug
Qveikist um sidir fast par ad.
Ad dygdin, manns í edli nær
Og veru sjálfs hefir rœturnar,
Megn og styrk tvofalldt meiri fær,
Sem málmur betri tegundar
Stœlist par af, nær hog fær hond
Honum lakari vidblandad.
Vill Gud, líkami vor og önd
Í verkun sinni hjálpist ad.

Sem grein sú ei vill gróda neinn
Greida fram, nærsta treg og sljó,
Kann, í rœkt-vana rót-stofn einn,
Enn rakann plontud, timgast pó,
Eins spretta dygdir edlis hreins
Af tilhneygingum, bestar, já,
Náttúru pegar abl ad eins
Otamid rót fær vunnid á
Hve ríkuglegur rydst fram hver
Ródvendnis prátt og skynsemdar

Frá

Frá hatri, ótta, sinni sér,
Og svortu blódi þúnglundar?
Hvad opt manndád og hreysti sjest
Af heiptar galli flióta stinn?
Agjarn klókindin ydkar mest
Einnig heimspeki letinginn.
Vellysting hreinsud verdur ást,
Vísum, sem jafnan gédjast ad;
Strids-edur bók-meñ stirdt þá klást,
Stundan er sæmdar einber þad.
Hvor dygd, sem madur heiti gaf
Hjá hvorju kyni fyrir sig
Medfæddum hofmód útlekst af,
Eda blygd, sem er náttúrlig.

Náttúran féck svo brjóst vor bygd,
(Brimólgu drambs þad stilla má)
Ad til þar hjá ofs tekur dygd,
Sem takmork lasta rétt ad ná.
Frá vondu skynsemd víkja þarf
Vog-skálum hugar gódu ad.
Eins gétur Neró stjórnar starf
Stundad og Titus, vilji' hann þad.
Þad hugar stollt, sem hotum vér
Hjá Catilín, med réttu þó,
Hjá Deció mjog hólsverdt er,
Og hetju-stórt í Cúrtió.

Sama metorda ſyki manns
Sem gétur reiſt, fær ſkadad ort,
Og hefir ſvo fedur fodurlands,
Sem fjendur ſkjæda marga gjort.

Sogdum annarkuni sálar þá
Sá hvorr mun, er til bóta ſnýr,
Og ſkilur ljóſid ſkugga frá?
Skaparinn, Gud, ſem í oſs býr.

Í náttúrunni opt hér ſjeſt
And-ſtædra krapta verkan ſem,
Tilgángi Guds í manni meſt
Máttar regla ſú eins er tem.
Samanblandaſt ſvo ei ber á
Ein ytſtu dygda og laſta ſtig,
Og til oſs huldra nota ná
Svo nær hvort odru tengja ſig,
Ad til ſkiptis á annars lód
Inn plagar hitt ad þreyngja ſér,
Og ſundurſkilnad þeirra þjód
Þenkir naumlega, hvar hann ſkér
Eins og þá vel er málud mind,
Þar myrkleit ſpila flúr og bjart,
Svo hvort í annad ſett med hind,
Ad ſjáſt ei kann, nær lyktar hvort;
Alt eins ſamblandaſt þeſſi þá;

Þar

Þar merkjast varla deili til,
Hvar lösturinn sín upptok á,
Hvar enda taka dygdar skil.

En dárlegt væri, dóms þá grein
Ef draga vildu hér af menn,
Ad alls sé dygdin ecki nein,
Og enginn heldur lösturenn.
Oendanlega minna' og meir
Má blanda, deyfa hvítt og svart;
Lítast þá nockrum litir þeir
Ei lengur sitt hvor, dockt og bjart?
Spyrjid þar hjörtu ydar ad!
Of bert sannleikur þessi skín.
Vist kostar tíd og vana þad.
Ad verda þvílíkt heimsku svín.
Lösturinn ber svo ljóta mind,
Leidur og ófrýnn mjög í fjón,
Ad þegar vér lítum þá ókind,
Þad hlytur upp ad vekja fjón.
Afskræmid sjáum þó svo þrátt,
Því er midur ad allt of-hægt
Vaninn svo á oss vinnur brádt,
Ad verdur naudgum frá því bægt.
Fyrst látum vér oss þola þad,
Þar nærst aumkan og fylar vinnst;
Ljáum því svo ad lyktum stad

Lastann í vorum brjóstum innst.
En hvar eru sidast lasta lot?
Lengi má um pad spursmál stytst
Jagast, uns verdi prætu prot.
Pú spyr ad: hvar er nordur ytst?
Sagt er í York, pad sé vid Tveit.
Segir Skottinn: vid Orkneyjar.
En par, vid Grænland, Zemblu, sveit
Sett meinar pad; og Gud veit, hvar.

Enginn penkir hann sjálfur sé
Sá allra lastafyllsti mann;
Nei, hvorr einn, ad sinn nábúe
Sé nærsta miklu verri' enn hann.
Já, peir sem eru megnu mest
Meinteknir eitri lastakyns
Hvad sist medkénna sína pest,
Né sárs tilfinna kránkleiksins.
Pó landslag eitt sé ljúft og kjært
Lýdnum, sem heima par á í,
Kann par naumast ad vera vært,
Peim vanist hafa betra' enn pví.
Hvad heidvirdt géd, sem hatar tál,
Hryllir sem mest og stuggar vid,
Fær ein brennemerkt bófa sál
Sem bestu dygdir upphafid

Hvorr og einn madur heims um bygd
Hefir á troppu fyrir sig
Nockud af lostum, nockud af dygd,
Þó nái fár á hærsta stig.
Hvad besta manni hár vid ris,
Hann verdur stundum sjálfur þad.
Dárinn á tíma', ad vera vis,
Og vesta mann-gaud frómlundad. 528.
Til fulls aldregi heldur hálfs
Hyllumst vér lost og dygdir ad,
Því án ad líta sín til sjálfs
Sér velur madur hvorugt þad.
Sitt hugar áform lætur leidt
Í ljós, eda dulid hvorr of allt;
Guds stóra mid er ei nema' eitt,
Sem innibindur þó gjorvalt. 536.
Hvorn dáraskap og hátt upphaf
Hindrad getur, sem stofnar þjód,
Og dregid lostum eins út af
Optast þá verkun, sem er gód.
Hann gaf sinn ostyrk hverri stétt,
Heill til ad ebla þó og gagn.
Jómfrúnni blygdan sín er sett,
Svo sem húsfreyju skorúngs magn. 544.
Stjórnar þénarans óttinn er,
Afergjan þess, sem heyir stríd;

Fursta rótt traust á sjálfum sér,
Sett er og hjátrú undirlid.
Svo hvad sem áfatt hvorjum var,
Ad hvors eins leiti styrki þó
Vist til allsherjar velferdar,
Og vidurhalds med gódri ró
Hann dygdar bestann ávoxt af
Onytju skapi framleider,
Sem hefir eintómt dampa-draf
Og dádlaust hól til fædu sér.
Hugar meinum og óstyrk á
Einmidt qvenn-sóma byggir hann,
Haldgódann frid og hægdir, já,
Heill og ánægju fyrir mann.

Med því Skaparinn manna kyn
Mindadi svo, ad værum hér
Sem Herra, þjón á vixl, og vin',
Ad veg og standi misjafner;
Þá vill hann sérhvorr álag oks
Med ödrum beri, þar til má
Veikleiki hvors eins verda loks
Vidhjálp allra, sem styrkir þá.
Avirding, brestir, gallar géds
Gjora fastara reyrt og nær
Félags ávinnings öllum tjeds,
Einnig hans samnot framar kjær.

Hér

Hér af framkémur einlæg áſt,
Ofolſk vinátta, ſérhvor þægd,
Og kjor, ſem heima fundin fáſt,
Færandi lifi þeſſu hægd.
Og þegar halla fjori fer,
Fáum vér af þeim ſomu lært,
Ad leggja frá oſs ánægder
Allt félag, gaman, ſérhvad kjært,
Og hálfpart ſkynſemd hvattir af,
Hálfpart neyddir af vanmætti,
Ad leyſa' upp gladir hels á haf,
Og heilſa ljúfir grofinni.
Hofud-girnd mannſins hvor ſem er,
Og hvad hellſt þad hann fýſiſt á,
Fródleikur eda fémunir,
Frægdar nafn, vald eda metord há,
Alldrei verdur ſvo órólig
Önd af luckunnar gáfum hans,
Ad af alvoru óſki ſig
Í ſtad og kjorum nábúans
Ígrundan ſkir og ſkilnings rík
Skémtun þeim iærda fær og ró.
Af dára metaſt engin ſlík
Andnukjor, ſem hans þecking ſljó.
Audugur reiknar allt ſér tjón,
Utan ad raka ſaman fé;
Fátækur himins fyrirſjón

Fel-

Felur sig, hreſs í vonimne.
Betlari dansar blindur kátt,
Bækladur syngur staf-karlinn;
Hugsar sautinn sér hetju mátt,
Heidrar enn æri Kóngdóm sinn.
Soltins gull-brædis hugur hlód
Há-fjoll í von af málmi þeim;
Og skáldid, þrátt medan las sín ljód,
Langt syndist fyrir utan heim.
Sjá, svo er hvorju standi' og stétt
Til styrktar nockur huggun lént,
Og hofmóds gjof þeim ollum rétt,
Ad trygda vinur sé almennt.
Hér med er aldri hvorjum manns
Hæfileg skémtan sameinud,
Og vonin hylgja fastlynd hans
Fram til þess burt hann kallar Gud.

Sjá barnid (ó hvad ástrik hér
Og eptirlát er náttúran!)
Ad glingurs hringli gamnar sér,
Og gledja sig med fjodur kann.
Litlu sélegra leikfáng þó
Lætur barnæsku dægur stytt,
Sem meira synist augum í,
Er þó ei framar verdt enn hitt
Bond, lykla, gull ad skémtan skók

Skreytt-

Skreyttur fullordins kyrtli manns;
Og seinast verdur bæna-bók
En besta lystisemin hans.
Sitt gaman manns hvorr aldur á,
Uppá þad lífid falli' í vil,
Uns þreyttur sofnar ollu frá
Og út til fulls er leikid spil.
Innbirlíngin þá alla tíd
Ydanda skini gyllir bjort
Þau stolltar ský, er farfa fríd
Fólks stand og aldurs skeid sérhvort;
A medan vonin uppfyller
Allt hvad brestur til farsældar
Og hofmódur, svo ei á ber,
Itredur hvar sem skyn-sátt var.
Byggja þau oll eins brátt í stad
Og brýtur skynsemd nidur í sál
Bólu, sem fýsnin æ hlær ad,
I heimsku tómri metaskál.
Jafnódt, sem von deyr ein í ond,
Onnur lifnar í hennar stad.
Sitt mid og tilgáng hulin hond
Hégóma hveim fær afskamtad.
Já, sjálfselskunnar hrakleg hót
Af Herrans makt eru vog, þar á
Vanmet annara vorum mót
Verdugum hofga sínum ná.

Nú

Nú sjá, og líknar nem þér grein
Í nyt að færa', er hér af rís:
Þótt maður heimskan æ sé ein
Eilífur Guð er jafnan vís. 656.

Þriðja Bréf.

Innrakið:

I. Öll veröldin er eitt samanhángandi kjerfi af sjelagskap, lín. 17. Enginn hlutur er skapaður einasta fyrir sjálfann sig, ei heldur að öllu leiti fyrir aðra, lín. 73. Farsæld skepnanna er sameginleg. Henni er til skiptis medbýtt, og hennar á víxl notið, lín. 129. II. Skynsemd og sjálfleidsla verka sameginlega til hvorrar skepnu besta út af fyrir sig, lín. 201. Skynsemd og sjálfleidsla verka ogsvo til sjelagskapar í öllum skepnum tilsamans, lín. 265. III. Hvorsu kroptuglega sjálfleidslan áfýsir til sjelagskapar, lín. 275. Hve miklu sterkara skynsemin, þegar sjálfleidslan hjálpar henni til, bædi rædur og framkvæmir þar til, lín. 325. VI. Hvað það er, sem kallast náttúru stand, lín. 369. Skynsemin uppfrædd af sjálfleidslunni í kunstanna uppfinníngu,

lín.

lín. 417. Og í skiptan adskiljanlegra sjelagsregunda, lín. 441. V. Uppruni stjórnarstands sjelaga, lín. 481. Uppruni einvaldesstjórnar, lín. 513. Forsedranna stjórn, lín. 529. VI. Uppruni þeirra sønnu náttúrlegu trúarbragda og stjórnarmáta, sem hvorttveggja útleidist af sama grundvelli, nefnilega kjærleika, lín. 573. Uppruni hjátrúar og tyrannaskapar, sem hvorttveggja er af sømu rót runnid, nefnilega ótta, lín. 593. Sjálfselskan hjálpar til allsherjar og sjelags góda, lín. 657. Sønn gudsdyrkan og stjórnarmáti heimfærd saman til sinna fyrstu grundvallar regina, lín. 689. Blandin stjórnar adferd, lín. 709, hennar ymisleg form, og þó sá einasti og sanni tilgángur allra þeirra, lín 721 til enda.

Þridja Bréf.

Um mannsins náttúru og ástand, hvad félagskap áhrærir.

Svo er nú þetta samleiks grein
Samhuga hvorr er játa má;
Sú mikla gjørvalls orsøk ein,
Æ veit takmarki sama' ad ná
Fyrir oldúngis adgreind log

Og sundurleitann stjórnar-hátt;
Sannindi þau, er mönnum njóg
Minnisstæð skyldu dag og nátt. 8.
Hvönær sem ofstór heilsa fær
Hofmód og ofsa sleppt ofs við,
Sem framast til að freista nær
Fordyldar glis og medlætið,
Þá látum slíkt ofs leidt í hug,
Líka færum sem best í nyt,
Hellst þegar bæn vor fer á flug,
Og fræða skulum annars vit. 16.

Heiminn umbergis heilann sjá!
Hvað er við annað reirt og knýtt,
Sem haudri finnst og himnum á;
Heitir kjærleikur band það frídt.
Gef að mindandi gjörla þú
Gaum náttúru; þá finna skalt,
Í starfi sínu að stefnir sú
Á stórvægt þetta mið of allt. 24.
Hvor ódeild (5) morka sólkorn sjer,
Sins líka til fær ódum bærst,

Dreg-

(5) Odeild edur ódeilanleg morka merkir her atomum. Fyrir morku skil eg eina einstaka smá-ögn í morinu, sem er samansafn ótal slíkra smá-agna, hvorsu smáar sem eru, og jafnvel ósjáanlegar.

Dregur sig sjálft og dregið er
Að duptinu, sem því er nærst.
Því er hrundið, það hræríst fram,
Hradt svo inntaki granna reit,
Og öllu hinu', er um kring svam,
Enn nær að komast, sér á leit. 32.
Sképnunnar efni skoða mætt!
Skaparinn á svo margann hátt
Hve með lífi það hefir gjædt;
Hér af þú nógl'a skynja mátt,
Að sífleytt alheims samtenging,
Sonn þau á gjörvalls heillum skil,
Ein sé midpúnktur í þeim hring,
Er allir hlutir sækja til. 40.
Sjá, hvörfu dáið dupt af jurt
Dafnandi leidir adra fram.
Sjá, hvörfu líf, þó sé á burt,
Samt sprettur upp af daudum hann
(6) Rof hvört, sem einni raskar mind,
Reisingar aptur nýrri fær,
Að lifna, deyja, líða' í vind
Láta til skiptis gánga þær, 48.
Bólum líkar, sem blæs upp þrátt
Bifs parta hræring mjög ókyrr
Þær vaxa, springa, verda brátt

(6) Rof sama sem uppleysing edur sundurpartan, dregið af því að rjúfa.

Ad vatni jafnu, fvo fem fyrr.
Svo er annarlegt ecki neitt,
Allt vid hvorn part er famanftillt,
Og partur hvor vid allt pad eitt;
Er fvo hvad odru likt og fkyldt. 56.
Andi, fá ollu ftjórnar ftadt,
Stærd hvors útyfir gjorvalt nær,
Allar fképnur í eitt fambatt;
Oflitid félag tengir pær,
Enar meftu pær minnftu vid.
Mund hjálpar hvor ad annari fuhr.
Dýr fkulu manni leggja lid,
Líka madurinn ftoda dýr. 64.
Pjónar ein vera; par á mót
Pjónkan af odrum verum fær.
Af vina félags réttri rót
Raun hvor annarar bera pær.
Engann hlut Gud medal allra fköp
odrum frálanfann, ftaddann fjer.
Nei, kédjan famanhe!dur hóp;
Hvorr veit pad mark, hún vidlinner. 72.

Hefir Gud fkapad allt hvad er
Einafta fyrir gledi-fól,
Til fældar, fædh og parfa pér,
Pú dári! — nei, nei, hann, fem ól
Til rétta pinna rá-dýr feitt,

Ríkug-

Ríkuglegt einnig handa þvi
Ei hefir sídur bord út-breidt
Blómstra fegurstu hogum í.
Seig, ef Lerkinn med sætum hljóm
Sér hátt uppfleygir þér í vil?
Nei, sjálfs hans kjæti reisir róm,
Og rásar hvetur vængi til.
Hvort mun (7) Stillitsin hag fyri þiñ
Herda dillanda barka-saung?
Nei, mjúklát ást vid maka sinn
Mælir út um hans raddar-gaung.
Týjadur jór, sem tamdi þín
Tígugl'a hond ad dansa' af lyst
Millum reid-kunstar manns og sín
Mód og ánægju skiptir visst.
Dyrfist ad kalla þú einn þinn
Þann gróda, sem er engja skart?
Himinsins fuglar, sjá þú! sinn
Samt munu þar af heimta part.
Mun oll uppskéru gnótt, sem gaf
Gyllini-ár, þér heyra til?
Maklegur góds þar etur af
Uxinn starf-launa réttu skil.
Já, Foldar-drottins sveiti súr
Svínid elur, og mæda nóg.

(7) Lerki og Stillitsi eru útlendsk fugla-heiti.

Pad svín, sem logum þínum úr
Med þrjótsku brautst, eñ ard ei dróg.

Medkenn: ad allir eru því
Ormum náttúru svipadir,
Hafandi jafnan hlutdeild í
Hennar forsjón, sem ást-megir.
Feldurinn, sem nú Kóngi' ad kjól
Og kulda mót er ordinn vorn
Adur var bædi skrúd og skjól
Skógdyri því, sem heitir Bjorn.
Madurinn hrópar: „mund Alhags
„Mér ad eins gjorvalt skóp í vil."
Gjæsin ansar úr stiu strax:
„Á stord er ordinn madur til
„Eflaust í minar þarfir þó;
„Því sjá! hve frekt hann mædir sig
„Forsorgun mína fyrir og ró,
„Ad feita, vakta, þrífa mig."
Þetta sier hún, en þeckir sist
Ad þvílk sæmd og vidhafn skér
Ad eins, því hennar verdur víst,
Vill krás af henni gjora sér.
Hún skér úr epter skílningi;
Skyldt er þá dæmir vislegar.
En, gjort eins vegna gjorvalt sé,
Ei gjorvollu' eitt til nytsemdar.

Lát

Lát ſtadr: ad obl'gur á og má
Afmarka kjor ens veikari.
Lát ſatt: ad madur heims er há
Hyggindi, Drottinn, thranni!
Veit þó náttúran, vísdóm þann,
Og vald það á ad leggja taum;
Þorf ſér medſkaptra þeckir hann,
Vid þeirra hræriſt bol-kjor aum.
Seg mér, ef Fálki, ſolltinn nær
Í ſvip úr ſkýjum nidur fer,
Veitir Dúfunni vægd fyrir þær
Vel litu fjadrir, ſem hún ber?
Veidandi Svala gaum ef gaf
Gullnum Fidrildis vængjum ad?
Sigraſt Hauks grædgi ſætum af
Saung þeim er Næturgalinn qvad?
Madurinn aleinn mjúklát kjor
Ad munar ósk þeim fyrir býr,
Þeirra naudſynjar annaſt or,
Og ollu þeim til greida fnýr.
Hann plantar fuglum hælis-tré,
Hann grefur fiſkum dýki í lád,
Foldir girdir hann fénade,
Fyrir rá-dýr er korni ſád.
Sjálfs ſins ábata ſakir hann
Sæmir med eldi dýr allmorg;

Fleiri til gamans fóstra vann,
Flestum af drambi veitir bjorg.
Forsvars-herrann er fús til prjáls
Fyrir það géfst þeim upphéldid.
Hans yfirlæti' og óhóf sjálfs
Allaft þau, lifa, gledjaft vid
Kjots þess lifi, sem kunstarfullt
Kys húngur manns ad sedjaft á,
Fordar hann vid ad finna fullt,
Og farga varga-toun ei má;
Já, vid sælgjæti setur dýr,
Sælgjætis það hann efni héldt,
Og því velgengni besta býr,
Uns blód-járn hans það lætur fellt.
Þó meiri hræðslu því ei fær
Það slag, sem dauðinn lystur með
Enn þeim, sem himins elding slær
Einmidt þá hærst er medlæted.
Sins goda dýrd njóta nú,
Uns nástund endar gledi þá;
Nær gods fulluotid þíns hefir þú
Þig eins líf-brjótur kallar á.

Gud, sem kraept slíkann kjærleikans
Og kiára dýrt umsorgunar
Til skara þess af sképnum hans,
Sem skynsemdar er synjad bar,

Af

Af liku þeim allann lét um heim
Leyndt, ad daudlegar séu þær,
Hlyfandi svo vid þeirri þeim
Þecking, sem ecki stodad fær,
Madurinn hlaut ad þeckja þad,
Þó bregdur daudinn fyrir mann
Sér med þvílíkum svip hann ad
Sjálfur, á medan óttast þann,
Þráir eptir ad fá hans fund.
Felmtur banvænum hels af ljá
Mannsins en dulda dauda-stund
Dregur æ lengra og lengra frá.
Hann þokast alltíd nær og nær
Nýtt hvort augnablik lífsins vid
Samt aldrei nálgast sýnumst vær
Sigd hans, né oss vort grafar-mid.
O þad stórmerki stodugt eitt!
Ad Stillir, allt sem skapa vann,
Hugarfar þvílíkt hefir veitt
Heims eina dýri', er þenkja kann!

Hvor vera því, med hvorri dád
Hvatta, sem Drottinn vildi þá,
Hvort sjálf-leidslu' edur þánka, þád
Þad séck, stand hennar best vid á.
Svo eptir farsæld sækja hér
Samri tillaungun allir med,

Og

Og finna medal fenginn sér,
Fyrir hvor nást má takmarked
Án er náttúru togan táls.
Taumhalds hvar sem hún añast storf,
Kirkju-rádstefnu, prófid, prjáls,
Og Páfa hvorr mun gjoraſt þorf?
Vor skynsemd er og verdur kold,
Vel hvorsu sem hún lýsir þó;
Hún þénar ei nema' adspurd old,
Og opt þá fyrst, er naud tildró
Hún sitt oss aldrei lætur léd
Lidsinni, nema bidjum vér;
Og þó svo sjaldan er oss med,
Optlega burtu vikur sér.
En edlisleidslan er til taks,
Obeidd, sjálfkrafa, hvergi rog,
Já, frá ondverdu stodug strax,
Stod þar hinnar er skañviñ mjog.
Onnur gétur ei utan rétt
Aldrei skeikandi gengid fram;
Hin kann ad falla í hættann prett,
Hæglega af vegi leidast nam.
Þessir tveir kraptar, svo vel sá,
Sem fær skynsama grundan veitt,
Sem hinn, er áfram hvetur, sjá,
Hjá dýrum koma saman í eitt.
Þar á mót sjást í vorri víst

Veru

Veru sundurgreind þeirra skref.
Kom nú, og ofar lángt, ef litst,
Leidslu sjálf-fýsnar skynsemd hef!
Adgjætni lítil þó á því
Þinn hug skal fræda naudugann,
Ad þessari sjálfur eflaust í
Einn verkar Gud, en hinni mann.

Hvorr hefir dýra sjolda frædt,
Sem foldar mork og skógur ber,
Ad fordast hvad þeim ei er ætt,
En þess heilnæma leita sér?
Hvar sú framsýni veitt þeim var,
Vý-storma til ad fyrrast grand,
Ad hugsa sér upp hvelfingar,
Og hardann grafast ofan í sand?
Ad reikna flóds og fjoru tíd,
Fylsnis og skjóls ad byggja sal
Efst á bylgjanna brottu hlíd,
Brym þeirra sem ei róta skal?
Hvorr kénndi fyrstur kónguló
Keiprétt og josn ad draga strik,
An regluteins, en óskackt þó,
Eins og Demoivres handarvik?
Hvorr bad storkanna stóru sveit
Med strídu kappi flýta sér,
Sem Columbus í landaleit,

Og

Og lopts, sem þeim ei kunnugt er?
Hvørr þeirra saman heimtir ráð?
Hvørr dag og stund þem áqvardar?
Hvørr fylkir þeim, og ferda-bráð
Fyrn herlids þessa leidtogar?

Grundvallad hefir alvís í
Edli sérhvørrar sképnu Gud
Hennar farsæld, og hentug því
Hér vid sett takmørk afskomtud.
Já, med því verk hans eitt er allt,
Umbjó hann svo þess parta trygd,
Ad heila skarans heill óvallt
A heila skarans þørf er bygd.
Náttúru løg vóru fest svo fyrst,
Og frumsett vrda stødug æ,
Allt þad sem lifir, andar, flytst
I þynnra loptsins hreinum blæ,
Allt líf, sem þyckvum í er til,
Allt þad sem jørdin næríng lér,
Allt hvad geispar í unnar hyl,
Edli hvad hellst og nafn sem ber,
Allt er samfélags reirt med reim,
Raunar sømu, þótt ólík sé;
Svo dýr hvørt kémur dýr vid heim,
Dregst hvør manneskja ad annare.
Sama náttúran elur æ

Í hvørutveggjum fjør-elds hnoss,
Og lífs útbreidsla fólgid fræ
Frjóssamt gjørir í þeim og oss.
Allt hvad um vídann skundar skóg
(Ei skarans Dýra (8) Jadar einn)
Allt hvad á vedra flotum flóg,
Um flód því skreidir uggateinn
Elskar sig sjálft og vill sér vel,
En vill ei þannig einu sér.
Nei, karl-leggs milli kjærleiks þel
Og qvennleggs sama plantad er
Hvar af þau medur hvatri lyst
Hvort eptir odru sækja fast,
Þar til hnossid er fengid fyrst
Fyrir þau bædi', ad sameinast.
Þó er ei enn nú lyktud losn
Lystar samqvæmi þetta vid.
Nei, sjálfselskan fær nýjann stofn,
Nær þeim sig tjáir afqvæmid.
Á ný þau unna sjálfum sér
Samtvinnudum í úngri grein.
Adgjæt dýr, fugla', og orma her
Hvad umhyggjufull, gód og hrein

G Hver

(8) Dýra Skarans Jadar, Hofdingi allra dýranna, sá hellsti af dýrunum, eins og Asa-jadar, sá hellsti Asanna.

Hvor sínum úngum tegund tjest,
Hve trúlynd módir fóstrar þá,
Hve þá forsvara fadirinn sjest
Falda þeim bádum hendur á.
En frá sér loksins þegar þeim
Þroskudum sleppa foreldrar
Í vindugt lopt eda vídann geim,
Vid egin storf ad lifa þar,
Þá er umsorgun þeirra kljád,
Og þetta sjálfsbod rakid út;
Sú samantengslan sjest afmád
Og sogdum brugdid ástar hnút.
Ný sameining med nýrri lyst
Nú rekur hina fyrri á braut,
Þá annad fóstur auglýsist
Annar kjærleikur berst í skaut.
Umhygaju stærri' og lengra lid,
Lífs þarfir manns sér kresja beint,
Hann er svo lengi' ad hjarna vid,
Og hag sinn kann ad þeckja seint.
En sú mædumnar meiri lengd
Mjog herdir skyldu login vond,
Skynsemd vid hugar skodan tengd
Skérpir þó enn meir þessi bond.
Med oblg'ri fýsn á egid gagn
Eitt og hid sama verka þær,
Og hvar til elsku medfædt magn

Mann-

Manninum annars komid fær
Pad fegraſt ſálar augum í,
Adur ſem fann hún lyſting til
Val qvedur á, og vitſka frí,
Vid medlidunar qveikiſt il.
Dygd vid tilhneging hér er há
Svo hýru bundin yndi med,
Ad pad ſem ſkynſemd eggjar á
Eptirlæti fær ſonſum tjed.
Ný praung, ný hjálp, nýr vani víſt
Vorn aukid géta kjærleiks mátt,
Og valda', ad hañ til vidgángs ſnýſt
Nelgjordum nýjum ebldur brádr.
Nær bornin úng eru nockur, enn
Pad hafa ſtyrk og aldri ſum,
Af náttúru pá elſka menn
Pau yngri', en hin af vananum
Ei er líkamans abl og vit
Alvaxid peſſum, fyrr enn ſjá
Hjálparlauſann vid heilſu ſlit
Hann, ſem líf peirra', er komid frá.
Afqvæmin ſyſtur eggja tvær,
Endurminning og framſýne
Gédjáſtir nú ad gjalda pær,
Enn gamli fyrr, ſem lét í tje
Hin fyrri lætur bendt á bak
Barndóms ára til veikleikans,

En seinni fölskvad sýnir rak,
Þá sigur elli á hagi manns.
Á medan þannig þau í eitt
Þacklæti bindur, von og lofn,
Að vidur allra gagn fær greidt.
Gjorvallur blómgast ættar-stofn.

Náttúru standi, þenk ei þú
Það, gengi menn sem blindir í,
Guds stjórnar ríki stétt var sú,
Stýrdi sjálfur hans Andi því.
Egin- og félags-elska senn
Ondverdu frá sig tjádi þar;
Eindrægni stodug eins fyrir menn
Og allar sképnur samband var.
Nú séck ei hofmód nockurr sjed,
Nein var ei kunst, sem elur hann,
Dýrunum umgéckst madur med
Á mork og engi tíma þann.
Í skugga somum hann og hin
Haudri samneyttu gródans af.
Ber jord var fyrir svo blandad kyn
Bord, þegar át, og rúm, þá svaf.
Fæddu þá ecki manninn mord,
Mottul ei létu dráp í sje.
Í sama, Gudi sæmu' á stord
Sí-glauma skógar mustere

Allt

Allt það sem hræris túngu-tól
Tón-fogrum gledi og þackar róm
Skaparans nafni gofgum gól
Og gallt samqvæda tignar hljóm 392.
Altaris var þá enginn steinn
Yfirstrokinn med gull né blód
Odreir'gur, klár í hegdun hreinn
Hér vid enn frómi Prestur stód.
Gud sér aleinum geymt fyrirbjó
Gjorvollu' ad stjórna veraldar,
Yfir ad drottna', en þyrma þó,
Það eitt manninum lofad var. 400.
O hvad manneskja sjálfri sú
Sér ólík, breytt hefir leyfi því,
Botnvana grof, og bitur nú
Bodull nær hálfs, sem líf er í!
Náttúru qvein ei heyrir hann,
Heldur af stakri vondsku tjer
Hinna kyni sig heptugann
(*) Hettir, en sínu falskur er. 408.
Ohófi straffid fylgir frekt;
Fjor-rán af manni sérhvad efnt
Nærdi þá huldu sóttar-sekt,
Sú er knálega lét þess hefnt.
An medaumkunar úthellt blód
Uppvakti t.l ad sækja' á hann

(*) Hettir er sá sem hatar.

Ólmari varg, og ægri þjód
Enn öll Tigris-dýr — það er mañ. 416.

Svo náttúrlegum varid var
Vegum mannsins, en skodum hann
Til fagra kunsta' og félags þar-
Frá sig reisanda smámsaman.
Sjálfleidslu skynsemd sér tók af
Sid-form, og huga vakti manns,
Náttúru hróps ad gá, er gaf
Góðfús ást-ráð, og qvad til hans. 424.
Far, og lát dýra sjolbreytt skick
Form eptirbreytnis vera þér!
Af fuglum nem, hvorn þarfañ þyck
Þér fjöld' af eikum gróda ber.
Náttúru grasa nem af hjord,
Nytsamast hvad til heilsu sé;
Hag-yrk Bifluga í húsagjord
Hentugur er þér meistare. 432.
Moldvarpan á þig minni plóg,
Madkinn þér vefnad kénna lát!
Ad sigla þér sé náms-bók nóg
(10) Nautilus litli', og smída bát!
Sjá, hvorsu þenja vel hann veit
Vod sína hvorjum gusti mót,

Svo

(10) Nautilus er einn lítill fiskur í Midjardar-sjónum.

Svo um stiglausann ránar-reit
Rétta leid stefnir ferd hans skjót.
Sjá, onnur dýr á hmsann veg
Í félagskap sig binda ríkt,
Ætt þinni regla réttuleg
Og ráðsform allt skal vera slíkt.
Þar hús-gjörð undir-hittist ein,
Hér borg og lypting uppá jörd.
Alsetið þorp á eikar-grein
Óhult bifast um veður hörd.
Aðgjæt það sveita-safn gjörvallt,
Svo lítils virðt það er og smátt;
Skoða það grandt, þess eðli allt,
Athafna skipun, stjórnarhátt.
Kynn þér Maurinn, og kénna bið,
Að koma' upp frjálsum ríkishag!
Eptir Bíflugna sæmum sið'
Setja skalt einvalds-stjórn í lag!
Hinn fyrri, sjá! hve fánga gnótt
Til félags nota samandró,
Og, fyrir utan upphlaup, rótt
Í yfirdrottnunarleysi bjó.
Þær síðar nefndu, sjá! hvað æ
Sig halda trútt und' einvalds makt!
Hver ein fyrir sig byggir bæ,
Og býr að sínum efnum spakt.
Hvört þetta litla stjórnar-stand

Hve stadføst binda løg, þú merk,
Vís, sem náttúran, bød og band,
Brygdul ei meir enn forløg sterk.
Med øll sín háu skilníngs-skref
Skynsemi þín til einkis hóf,
Ad semja dýrri og vænni vef
Enn víss sjálfleidsla hjá þeim óf.
Nær ei réttvísi nema prett
Og nidurþrycking býr hún til,
Hrærandi saman rángt og rétt,
Svo ríngluð felast þeirra skil;
Nær løgin allt of lin eru gjørd,
Ad láta makt og vélum hneckt,
Og sídan aptur hellst til hørd
Heims mengi fyrir alþýdlegt
Far þá, og dýra fullum her
Fyrir ad ráda þannig nem!
Vid þann sem mestann vísdóm ber
Vel svo sjøldann á hlýdni tem!
Og hvørja fyrir íþrótt, þá
Ember sjálfleidsla gjør-skodud
Kénnt hefir þér, þig krýndann sjá
Kóng, edur tilbedinn sem Gud!

Slík vís náttúru raust gaf ráð;
Til reidu manns var hlýdni skjótt.
Samfélog urdu sett á lád,

Senn

Senn reistist þorp og borg af dróm:
Hér kom upp lítid stjórnar-stand,
Strax því jafnsídis annad var;
Ást mundi þad edur ótti band,
Er samankníytti bædi þar
Væri hér land, þad ítrum af
Avoxtum stærri mergdar naut
Væri þar á, edur ósallt haf,
Í hvorju skjærri straumur flaut,
Í stadinn þess, med vopna vo
Ad vinna' á odrum kosta rán,
Fræddust þeir, betur færi' enn svo,
Ad fá med kaupskap þeirra lán.
Svo margur, sá med þjóstugt þel
Pusti dólgur á nálægt frón,
Fór med erindi vunnid vel
Vinur tilbaka', enn eckért sjón.
Umgengni kjænnar edli þýdt
Druggt hlaut binda sáttmálann,
Þar elskan sjálf var frelsi fridt,
Fast bod og logmál náttúran
Svo vóru stiptud stjórnar-veld,
Stórt þó ei væri Kónas nafn enn,
Peckt und' midgardi, þar til eld
Prýsti nytsemdar von almenn
Kóng einvalds einn ad kalla mann,
Og Konúngs stjórn hans yfirrád;

Hvar

Hvar til á medal veljast vann
Valinkunnastur þeirra' ad dád
Hyggindi hvors og hreystin sér
Hofdu mót fári tjád sig vorn,
Landid í farsæl lucku kjor,
Og lífs velgengni sett þess born.
Því hvad einum í þætti kyns
Þar lét tildæmdann fodur-rétt,
Þad sama gjordi þá einn Þrins
Þegna fadernis prýddann stétt.

Patriarkinn, sem fadir fyrst,
Fylkir sídan og Prestur hét
Síns nálægs húss til nidjans ytst;
Náttúran sjálf hann krýndann lét.
Tillit hans var þeim tignarbod,
Túngan óbrygdul (xx) Ve-frétt hærst;
Hans fyrirsjónar forsjál stod
Fulltrúi þeirra Gudi nærst
Af foldar skauti' og akur-rein
Atvinnu nógrar sér ad fá,
Og brúka svo sem onnúngs svein
Eldinn og vatnid, lærdi' hann þá.
Frá háum skýjum obl'gann Orn
Ofanfalls til ad þvínga hér

Og

(xx) Ve-frett, Guda anfvar (oraculum) Vear kallast Gudir, og Ve helgidómur.

Og drafnarheima dumba born
Dulin ad ginna' í hendur sér.
Uns sjálfdómur og elli þann
Um sidir flutti í grafar vist
Þeir þá, hvorr verid hafdi hann,
Hug umleidandi, sáu fyrst.
Eins þann og mann þeir aumka nú,
Adur tilbádu svosem Gud,
Þánka-spor vánka þraut lét sú
Því meir í tímann upphœckud
Alla fedranna radar-reim
Roktu, leitandi þessum hjá
Ad fyrsta stóra Fodur þeim
Fullum vísdóms, er trúdu á.
Uppgotvan þvílík, edur og fregn
Einber, og sagnir munnlegar
Alla knérunni ofan ígégn,
Um fyrstu birjun veraldar
Frá Fodur Syni færdi trú
Í fullum styrk um sannleik þann,
Ad óskept vera til sé sú,
Sem allann heim lét skapadann,
Sem ollu lag og ordu gaf;
Eiginlegleika þeirri menn
Tileinkudu, sem ollum af
Uppurstu veru hæfdu í senn.
Skynsemd en millum gádi, grein

Ad

Ad gjora verks og meistarans,
Og veru, svo sem væri' hún eini,
Viss í einfeldni, tilbad, hans.
Ángur skilningur fyrr enn féck,
Hid fasta ljós í villu sett,
Í augu manns, sem Guds thad géck,
Ad gjorvoll skopun hans var rétt.
Anægju, sem hans gladdi géd
Og gagn, ad eins í dygd hann fann,
Og thann, sem fodur, elska réd,
Er, svo sem Gud sinn, tilbad hann.
Trúin og hennar skylda skír
Í skjærri fólgin elsku var;
Eckért logmál hann annad knýr,
Engin bodord, né heitingar
Thá hærstu veru hann áleit
Enn hærsta fyrir góda víst,
Druggur thess, ad ást sú heit
Illt sér tilfalla léti síst.
Sonn trú og réttvíst stjórnarstand
Studdust thá tengd hvort annad vid,
Theirra var sama beggja band
Blíd ást vid Gud og mannkynid.

Kúgadri sál hvor kennt thá féck,
Í kollsteypt ríki leidt inn hér
Ognar trú thá, ad einn fyri reck

Allir

Allir menn séu skapader?
Skarnsýrú, náttúru skipan frá
Er skammarlega víkur ljót,
Brýtur samstilling heimsins há,
Hærstum Skapara berst á mót.
Maktin gaf sigur, sigurinn log,
Uns setti hjátrú lærdóm þann;
Einum Týranna' í ollu mjog
Ætti hvorr tjá sig hlýdugann;
Af Týrannaskap ínetjud
Öblug tillét hún hjálpar megn;
Sérhvorn stjórnara gjordi Gud,
Gildradi' í ánaud sérhvorn þegn.
Nær jordin skalf og brustu bjorg,
Búin nær til ad kollvarpast,
Þá umflaug reid og elding morg,
Ottaslegna þá rak hún fast,
Ad nidurkasta' í audmýkt sér,
En hina stolltu ad kalla nú
Á hærri makt, sem ósjen er,
Ogn hvorrar megni kénnd var sú.
Brunandi Guda bjó hún til
Ur brostnum skýjum hugarmind,
En anda vonda úr afgrunns hyl
Uppkomna gégnum risna strynd.
Helviti smídad hér var ljótt,
Himinsins blída ríki þar.

H Hræds-

Hræddan máladi djofla drótt,
Dirdir Gudanna von frambar;
Ránglátra Guda rannar þó,
Og raskanlegra, gjarnra' á tjón.
Í þeim vellystar óhóf bjó,
Eiturleg heipt og daudlegt fjón;
Líkir því sem eitt lasta þel
Lét þá mindada fyrir sér,
Og, sem Tyrannar trúa vel,
Tyrannalega sinnader.
Af því mildilegt elsku skin
Engann leida vard framar sjed,
Tvídrægnis blisin tendrast hin
Tvinnud vandlæti blindu med;
Þá var á drambid himni hreykt,
Helviti' á stólpa reidinnar;
Óvinum hingad inn var fleygt
En sjálfum bygdu menn sér þar.
Ei shndist skýja hvelfing heid
Heilog ad vera framar þá;
Marmar'-ölturu bygdust breid,
Brunnu þar mikil slátur á.
Fórnar-dýrs Prestur fyrst þá naut,
Fúlu sídan til dirkunar
Blót-godi sínu bjó til (12) hlaut

Af

(12) Hlaut kalladist blód thad, sem brúkad var til blóta.

Af blódi manns; þad smurníng var 648.
Blygdunarlaus hann brúka réd
Bloskrandi skruggur himni frá
Fold-búum til ad fæla géd,
Og frelsis anda nidurslá;
Já, sjálfs hans Gudir þéntu þrátt,
Þá honum gramdist vid á jord
Í megin-hefnd ad mylja smátt,
Sem mord-vopn fyri' hans reidi gjord 656.

Þannig nú fyrir rétt og rángt
Rekur til hvorn mann sjálfselskan,
Ad útvega sér æfslángt
Unad, góts, heidur, makt, sem kann;
En þessi sama veldur vold
Veraldar þjódum elska sjálfs
Þess sem áleggur hopt og hold.
Herravalds, laga, sáttarmáls 664.
Því ef ödrum í þánka bjó
Þess girnd, sem einn hefir mætur á
Mun hann þess njóta mega' í ró,
Margir, sem þannig vilja ná?
Hve má hann sig fyri vélum veiks
Vita, nær sefur, óhultann?
Og vakinn sakir óhraustleiks
Ofríki sterks hve verjast kann? 672.
Svo er tryggleikur sérhvors þad,

Er setur frelsi vorn skamt;
Því þess, sem hæníst einn vor að,
Allir vér hljótum gjæta samt.
Og jafnvel hefir egið gagn
Alvalda knúð, að stunda dygð,
Á réttlætis og mildi magn
Með því ró er og fridur bygð.
Af egin kjærleik áminnter
Yfirgáfu þann villu stig,
Er mesta trygdar medal sér
Mat fyrr stjórnarlyst óhóflig.
Af skada gjørdur hygginn hér
Hilmir fann gagn og tryggleik sinn
Í heila múgans hagsælder
Harla náqvæml'a sveipud inn.
Ein upplýst þecking, um það mund,
Ypparl'a gofugt hjarta þel,
Sinni skaparans svipud lund,
Sinu unnandi kyni vel,
Eitt skáld, einn fromudur fodurlands
Fram med sprekad spratt upphaf
Á sida' og trúar mentum manns,
Mæt sem náttúran ádur gaf.
Forna ljós hennar forklárad
Fékk sá, en ecki nytt tilbjó;
Gud syndi sáinn, ef ei að
Eptirmind, víst í skugga þó

Að

Ad fara stjórnar rétt med rád
Reglur hann Furstum gaf og lýd,
Ad hvorki skyldi maktin mád,
Né mengi gjorast allt of strid
Í svo nábundinn sáttmáls grid
Ad setja, heim hann kénndi gegn
Ena meiri thá minni vid,
Nektugann Konúng vid sinn thegn;
Ad sín á milli gagnstædt gagn
Géti samtvinnad reist til lags
Gæta, hljóms fyrir samthætt magn
Saunglyst vel blandins stjórnarhags.
Svo alleinasta sitt upphaf
Samhljódan alheims hefir stór
Thess mikla gjorvalls ordu af,
Einíng og fylgi theim í kór;
Hvar stórt og lítid, sterkt og veikt
Til styrks, en ecki ad lída kaldt,
Ad frama' og adstod fengi qveikt,
En fridspell á, var skapad allt.
Hvar einn sig gjorir maktarmann
Nágann svosem hann stodar til,
Einnig thví framar farsælann,
Sem fleirum vinnur tharfa skil.
Hvar allt á takmark eitt sér knýr,
Allt er í midpúnkts tilleitan;

Andi, madurinn, ormur, dýr,
Yfirdrottnari, þjón og man.
Hvor besta stjórnar adferd er,
Um það lát dára þrátta frí!
Hún er æ best, sem best framfer,
Bera kann enginn móti því.
Hvor rétt sé trúin, láttú laung
Kærdóms flocka sín heyja kif!
Þess trú kann ei ad reynast raung
Réttskickad hvors og frómt er líf.
Aldrei vóru né verda menn
Í von og trúnni sampycker,
En elskan vardar alla senn,
Af ollum monnum krefjast ber.
Falskt er það allt, sem festi þá
Fullkomna skérdir veraldar,
Allt af Gudi, sem ebla má
Ad gjædsku og farsæld sképnunnar.
Sem mæta vintré manns er líf,
Megin það, studt af odrum, fær
Eikum sitt fyrir abl og hlýf,
Er sjálft það medur fadmar þær.
Sem hvor pláneta sinn um ás
Sjálfrar á medan ve'tur kring,
Þó med sifelldri rennur rás
Rodul umhverfis, mældann hring

Í sama máta sálu manns
Sérhvors er tvofold hræríng lént,
Vendir onnur ad velferd hans,
Vill hin þess heila gagn almennt.
Í náttúrunni af nád Guds er
Svo náqvæm gjørvalls einíng sett,
Ad sjálfum rétt oss unnum vér
Ef unnum hvorjum manni rétt. 760.

Fjórda Bréf.

Inntakid:

I. Raungum ályktunum um farsældina, bædi heimsspekina áhrærandi og almennilegum verdur svarad, frá lín. 38 til 153. II. Hún er allra augnamid, og kann af øllum ad nást, lín. 68. Gud vildi, ad farsældin skyldi eins vera fyrir alla, og því hlaut hún ad vera sameginleg, med því allur serdeilis gódi er kominn undir því almennilega, og þared hann stjórnar verøldinni fyrir allsherjar, en ei serdeilis løa, lín 81. Med því naudsynlegt er til fjelags ordu, spektar og velferdar, ad útvortis gjædi skyldu ójafnt útbýtast, þá var þar í ecki lagin farsældin, lín. 113. En

allt fyrir þennann ójafnud heldur þó forsjónin farsældinni í jafnvigt medal mannanna fyrir þessar tvær gedshræringar: von og ótta, lín. 160. III. Hvar í serhvørs manns farsæld her se innifalin, eptir því sem nidurskipan þessarar veraldar kann ad leyfa, og ad þeir gódu hafi her í hærri hlut enn enir vondu, lín. 177. Ad menn ránglega meini dygdina orsøk til þvílíks, sem einasta er náttúrunnar edur luckunnar ógjæfusamlegt ásigkomulag, lín 209. IV. Hvørsu bárlegt se, ad vænta þess, ad Gud muni umbreyta sínum almennilegu løgum fyrir eins edur annars sakir serdeilislega, lín. 285. V. Ad vjer seum ecki rettilegir dómendur þar um, hvørjir enir gódu eru, heldur ad þeir, hvørjir hellst sem eru, hljóti ad vera enir luckugefnustu, lín. 301. VI. Ad útvortis gódir hlutir seu ecki eginlega verdlaun, heldur optlega annadhvørt dygdinni vidbjódslegir, edur hana oldúngis útrýmandi, lín. 389. Ad jafnvel þessi gjædi geti ecki gjørt nockurn mann farsælann án dygdarinnar; ecki ríkdómur, lín. 413, ecki tign, lín. 429, ecki ættgofgi, lín. 461, ecki mikilmennska, lín. 485, ecki frægd, lín. 525, ne háar sinnisgáfur, lín. 581, hvad ed gjørt er ljósara med eptirdæmum nockurra þeirra manna, sem hast hafa alla þessa yfirburdi, og þó verid

ósæl-

ófarsælir, lín. 605. VII. Ad dygdin einasta abli þeirrar farsældar, sem hafi fyrir augnamid hid almennilega, og horfi allt affram til eilífdarinnar, lín. 685. Ad sídustu, þegar madurinn ber sig eptir enni rettu og fullkomnu dygd og farsæld, í því, ad fylgja nidurskipun ennar guddómlegu forsjónar, og í því ad útbreida sína gjædsku og gódvild til ser samskapadra eptir fremsta megni, þá opnast meir og meir laungun hans og von eptir einni ókominni verøld, hvar hans gjædska kunni án hindrunar ad vaxa, og farsæld hans um sømu jafnadar trøppu hærra ad stíga; og á þennann hátt kunna en náttúrlegu trúarbrøgd (hvørra ferli skáldid hefir einasta viljad fylgja, svo lángt sem hans vegvísan kann til ad ná), ad leida manninn til enna opinberudu, fyrir hvør hans reikandi og þreyíngarfulla von verdur upphafin til vissrar og øruggrar trúar, sem sídan verdur hinn fastasti grundvøllur dygdarinnar, þad er, eins reglulegs kjærleika til Guds, og hans skepna, lín. 725 til enda

---

Fjórda

Fjórda Bréf.

Um mannsins náttúru og ásigkomulag í tilliti til farsældarinnar,

O! farsæld! þú vort einka hnoss,
Ástefnda lífs og vern mið!
Lyst, gledi, rósemd, alnægd óss!
Bið hvað hellst nafn þig brúkar við!
Eitthvað sem girnast allir menn
Evarandi með stundun frekt,
Sem gjorir lífið yndællt, en
Andlát daudlegum bærilegt;
Er svo ei nálæg shnist oft,
Samt firrist jafnan hendur manns;
Jmist ei sjest, eda ert tvofold
Augum ens vísa og heimskingjans.
Seig, himin-sædis himna blóm
Hjá ós ef bygd þér gefin var,
Hvor hreppti jord, þaũ heilla dóm,
Að hæf sé til, þú vaxir þar?

Máske hofgordum megir á
Med allt þitt finnast glansa skraut?
Ertú med Demant hoddum hjá
Hulinn málm-æda rikt við skaut?
Máske Parnassum byggir blíð

Bland-

Blandin Lárberja kransa vid?
Hondla þig þeir, sem heyja stríd,
Og hjorvi brytja sigrad lid?
Hvar grær? hvar gróda synjar sá?
Sád það nær viljum himinsins
Þrísa til blóms og þroska nú,
Þótt vér erfidum forgéfins,
Forsjálir megum akur á
Engri skuld kasta þar fyrer,
Heldur yrkingar adferd þá,
Er sjálfir brúkad hofum vér
Sonn farsæld ecki sjest á rót
Sett fost, eda stilk, sem plönturnar,
Hún er hjá engum, eda á mót
Hjá ollum vex án manngreinar.
Til kaups á torgum engum er
Aldrei stad nockurn hundin vid.
Hún umflýr Furstann, en hjá þér,
Ástvin! í kyrrdum festir bid.
Spyr lærda, hvar hún syni sig,
Sjá, blindir eru lærdir menn!
Einn, menn ad fordast, eggjar þig,
Annar ad stunda kjærleikenn.
Einn í framqvæmd og ydju sú,
Annar í kyrrdum meinar sé;
Anægju þessi nefnir nú,
Nær annar hugar róseme.

Sum-

Sumir í dyra socknir hyl
Sansamna logum eptirgá.
Gjor-hafnir adrir Guda til
Gofuga vilja dygd forsmá.
Í dosa sofnir adrir enn
Af enguni sorgum skipta sér,
Hvívetna trúa, heimskir menn,
Hins kostar engu, tollsamer. 56.
En munu þvílik máltæke
Med allri sinni snildar vél
Tjá meir, enn farsæld sonn ad sé
Sú, nær manninum lídur vel?
Svo óskiljanleg oldnum hjá
Öll sid-frædi med kunst var gjor,
Meir logud til, ad af enn á
Yrdir þá leiddur réttri for. 64.

Haldt fram náttúru hreina leid,
Hrynd enum raungu þaunkum frá!
Hún er skilníngi hvers manns greid,
Henni kann sérhvers stand ad ná.
Hennar ágjæti er ollum falt,
Sem almennt bodin vara glæst.
Jafni, sem bónda játad allt.
Jafnt í hofgardi' og koti fæst. 72.
Rétt þenkt ad sins, og viljad vel;
Vænleikur ei hér meiri krefst,

Ei

Ei hærri gáfur heimtar tel,
Heimild og ollum þar á gefft.
Mogli fólk: sumum meiri þó
Minni gaf ódrum luckan skamt.
Heilbrygd skynsemd og hugar-ró
Hér er alls engum neitud samt. 80.
Hugleid og mundu, madur! til,
Máttkur náttúru ráðandinn
Lætur allsherjar log og skil
Leidi-þráð stjörnar vera sinn,
Og veldur því, ad audnu-hags
Allt það, med réttu nafn sem ber,
Ei í eins, heldur alls félags
Óska-velliðan falid er 88.
Ein skepna sér ei svo fær átt
Sinn skamt unads og nytsemdar,
Ad hennar kyn á einhvorn hátt
Ei njóti lids og gamans þar.
Grimmum reifara, dráps og drambs
Drottnanda, fostum múnk vid rañ
Til lengdar ei sinn líkar hams,
Leidist um sídir einveran. 96.
Sá sem vill hellst, ad sé adgjætt,
Samneyti manna hve hann flýr,
Og hatursfullur egin ætt
Ádra skirrist, sem villudýr,
Vill þó, af hinum verdi dást

Er vitu, flíkum háttum ad,
Hann, máské, þenkir, einhvørs ást
Avinna muni fyrir þad.
Øll lystisemd, nema alist vid
Annars tilfinníng, daudt er hljóm,
Øll æru fegurd ónýtt rid,
Ebld nema sé vid fleirri dóm.
Hvørr á sinn skérf; og þeir sem þó
Þrá eptir meiru, loks fá raun,
Ad ábatinn og unun sljó
Í ómaks hálfs ei nægja laun.

Guds stóra lögmál ein ef er
Orda, hvørr gétur neitad því,
Ad einn má ødrum hærri hér
Hyggindum, makt og ríkdóm í?
En vilji nockurr af því fá
Alyktan þeirri forsvar gyldt,
Ad farsælli sé fyrir þad sá,
Fer hann skadlega þar í villt.
Hvørr einn játar, ad halla-frí
Himinsins stjórn yfir manni sé,
Þegar farsældar audlegd í
Allir jafnt taka hlutskipte,
En sameginlegt án og van
Eykur farsældar gengi mest;
Med því náttúru misjafnan

Meg-

Megin nâttûru fridar sjest.
Misjafn hagur og munur stands
Hjá monnum litlu vardar hér.
Einn Þengill er, og þegnar hans
Þó í raun allteins farsæler;
Sá forsvar veitir, svo sem hinn
Sem forsvar þyggur, vernd og lid,
Gjafugur vinur, gledjandinn,
Og gladdur einn þess hylli vid.
Því Gud veraldar ollu af
Innbláfna hvorn í lim og bed
Sameginlega sælu gaf
Sameginlegum anda med.
Hans gjædska þannig heiminn skóp,
Heill vera sérhvorr af er beid,
Ad vor lifendra ollum hóp
Opin farsældar stendur leid
En væri sama mælir med
Mæti luckunnar útdeild frid,
Og allir jafnir, ei hvort sjed
Í ollum hornum mundi strid?
Med því oss hefir ollum nú
Alfadir hugad sælu kjor,
Af einum saman ei gat sú
Utvortis hlutum verid gjor.

Lát vera', ad ekt sé mönnum mælt
Misjafnt af gáfum lucku kyns,
Lát hrósa menn, hve sætt og sælt
Sé þessa líf, nær aumkast hins.
Samt reynist breytni Rádandans,
Réttvísinnar ei skeika' af slód,
Eins gjörd vislega hlutan hans,
Og hugarstefnan allt eins gód,
Nær einum von, en ótta fár
Ödrum tilfalla lætur hann;
Því illt og gott, sem yfirstár,
Eiginlegana' ei skapa kann
Audnulag manns, heldur hitt,
Hann, sem í vændum, fyrr enn skér,
Ökomid fyrir ástand sitt
Annadhvort betra', eda verra sjer.
Ó börn fjörgynar! þorid þá
Þér aptur nú, sem fordum tíd
Bjarg-hreyktra turna brún uppá
Ad byrja móti skyjum stríd.
Sjá! Drottinn kýmir dátt ad því,
Sem dælska stofnar ydar prjáls
Og heygir dárann hól þeim í,
Hans dáraskapur bygdi sjálfs.

Vit, allt það gott, sem madur má
Í móti taka hér á storð;

Guds

Guds og náttúru hond sem há
Hefir lagt undir vort bodord;
Sinni voru hvad yndælt er;
Allt hvad vel fellur skynsemi,
Hafa þrjú ordkorn heilt í sér:
Heilsa, fridur og bjargrædi.
En án höfsemdar ecki ljær
Oss stodug heilsa fylgi sitt;
Og fridur, dygd í edli skjær!
Eign og hlutskipti' er fridur þitt!
Vondum og gódum veitast jamt
Ad vísu gáfur luckunnar,
En luckan er þeim súr-sæt samt,
Sem hún kémur til spillingar.
Einn nær réttvísri adferd med
Unads og bjargar fer á leit,
Annar þess fá med raungu réd,
Ráð sitt hvorr meir í hættu veit?
Nær dygdin mætir medaumkun,
Menn allir hata lost og smá,
Seig mér: hvors lucka meiri mun?
Met, hvorjum betur vegnar þá?
Upptel allt fremdar yfirtak
Oknytta menn sem tigna fast!
Hvad er það? dygdar hrollur, hrak,
Hróps efni, það hún vidblygdast.
En lát þá allri lucku ná;

Lengst mun þó einnrar vant í safn,
Bifanleguſtu og beſtu, já,
Ad bera dygda' og frómleiks nafn.
Vor er oss dulin vanþecking
Um vegu Guds, nær svo er dæmt,
Ad klækir lán í ávinning,
En ólán dygdin hreppi slæmt.
Skaparans stjórn sá skynjar mest,
Og skeikar minnst frá leidsogn hans,
Luckuna þeckir laungum best
Líka nær fyrst til gjæfustands.
Dárinn, ad eins þann, dygdum ann,
Dóm ósarsældar leggur á,
Af því tilfelli hittir hann,
Sem henda jafnvel alla má.
Sjá([13]) Falkland, dygdar frjálsan mog
Fallinn,

([13]) Greifinn af Falkland var Statssekretere undir Karli enum I. Hann fjell, 33 ára gamall í strídinu vid Newbury móti upphlaupsmonnunum. Hann vardveitti alltíd hjá sér bædi vid hofid, og í enum viktugustu embættum, þann frómleik og rettsýni, sem nú um stundir eru svo sjaldfengin. Hann vottast ad hafa dáid svo frómur sem barn, og svo dygdugur og vitugur, sem fáir komast ad, nema med háum aldri.

Fallinn, því kallar daudinn hann!
Sjá! taptann grúfa reigdann mjog
(14) Turenne, Gudi líkann mann! 224.
Sjá! hvar ypparlegt sitt vid kvid
(15) Sidney blód lætur, darra kif!
Hví þá? dygdanna hvort í gjold?
Hvad? nei, þeir sporudu' ei sitt lif.

(14) Godliche Turenne (til nafnsins er bendt med tillagsordinu Gudi líkann) var einn serdeilis dygdugur og merkilegur Hershöfdingi, mest nafntogadur fyrir þá nágvæmu umsorgun, sem hann, framar ollum ödrum síns stands, bar fyrir sínu stridsfólki, svo hellsta augnamid hans hernadar athafna, sýndist vera mannanna vardveitsla; til hvorrar Gudi verdugu dygdar Skáldid og lítur, er hann nefnir þenna mann Gudi líkann.

(15) Philippus Sidney er talinn medal enna lærdustu manna og mestu Strids- og Stjórnar-herra, sem í Englandi hafa uppkomid. Pólínar tilbudu honum Kóngdóm. Hann endadi mjog uppbyggilega æfi sína af sári því hann fekk í bardaga móti Spönskum.

Seig, dáin̄, þreydur (16) Digby hvort
Dygd þín helfarar orsok var,
En þótt himininn gêti' ei gjort
Gédsprýdi meiri' enn sál þín bar?
Legg mér þad út, ef dygd og dád
Daudastund flýtti sonarins,
Hví af árum og æru sjád
Elli grá lifir fodursins?
Hví, þegar alla feldi fár,
Frómur stód (17) Biskup Marseilles
Þá náttúran af sótt var sár,
Og sérhvorr vindur dauda blés?
Já, hví svo lengi af Gudi geymd
(Géti lángt kallast manna sjor)
Mér, og til hjálpar margs er eymd
(18) Módir á ást og dygd ósþor?

Öll

(16) Digby var sonur eins Herramanns í Englandi er hafdi sama nafn, og vard mjog aldradur, var í miklum metum, þó án embætta.

(17) Henric Xavier de Betsunie, Biskup í Marseille, sem ecki hlýfdi sér í einum yfirgeysandi næmum sjúkdómi.

(18) Módir Herra Pópes var enn nú á lifi, þegar bref þessi vóru útgefin. Hún and-

adist

Da sá í heimsins edli þraut,
Illt, sem vér köllum, rís af því,
Haggist náttúran hót af braut,
Hún sem er von ad standast í. 248.
Nær vilji mannsins villur þeim
Vidsettu skordum út af brýtst,
Illt framferdi, sem atar heim,
Allt af því ennu sama hlýtst.
Frá Gudi tilsett eckert er
Hid illa; slíkt ei klaga skalt!
Nei, vitni sjálft hid vonda ber
Voldugt, um gjædsku hans yfir allt. 256.
Og hvad óréttvíst meta menn
Í minni þörtum athugad,
Med ollu heimsins edli í senn
Opt er til stórra nota þad.
Tídt veldur sképna frelsi frekt,
Ad frávik ordu henda kann;
Vill til stundum, ad venjulegt
Villist um hlaup sitt náttúran 264.
En nær þad sker, sem sjaldan sjest,
Á sitt hid rétta vendir skeid
Hún aptur strax, og bætir brest,

Sem

adist ecki fyrr enn Anno 1733, 93 ára gomul. Hún var í miklu afhaldi fyrir sína gudhræddu og gjafmildi vid fátæka.

Sem brygdin ollu' á hennar leid;
Þó klyngir sólks í klid óspakt
Klogumál jafnan yfir því
En gétum vér med sanni sagt,
Ad sé Gud framar skuld þar í,
Ad reidur Cain réttlátann
Réd Abel hlýra dogum af,
En ad dándis mog dygdugann,
Þeim dryckjusólginn fadir gaf
Ohollu meini blandid blód,
Blaktandi þjáir líf vid krom?
Skyldum vér ætla', ad eilíf, gód
Orsök til gjørvalls, jafnan sem
Gjori sér kjærum vin í vil,
Ad veikra Fursta tídum sid,
Sitt egid logmál einkis til,
Umbiltandi svo ríkis frid'?
Skal Etna, medan eldi ghs,
Ut sínum skruggum hætta' ad slá,
(19) Náttúru strax sem nálgast vís
Njósnarmadur, þann ofn ad sjá?

Skal

(19) Her er litid til þeirra tveggja miklu Náttúru spekinga, Empedoclem og Plinium, sem bádir dóu þar af, ad þeir fóru ofnærri Etnu og Vesúvíó, til ad rannsaka orsökina til þeirra eldgjósandi umbrota.

Skal (20) Bethels fróma beygdu mjog
Brjósti til hægdar lopt og sjór,
Náttúru gefin ny vid log
Nidurleggja sin átok stór?
Nær sjallsbrún sprúngin hratar host
Háreistu skhja veldi frá,
Skal þyngdar regla þverra fost,
Þar medan fram vér gaungum hjá? 296.
Nær gamallt kirkju gnapir hrot
Geigvænnri nálægt umturnun,
Skal óhult hvorr mann ega sjor,
Eiñ nema (21) Chartres þess vid hrun?

En

(20) Bethel var einn Edalmadur, sem lifdi út af fyrir sig í Lundúñ; hann var heilsuveikur, en þó í gódu álíti vegna dygdar og frómleika. Hra. Póp e hrósar honum í einu sinna moralísku bresa fyrir þad, hann hafi alltíd sagt þad hann þenkti, og aldrei þenkt annad enn þad honum bar ad þenkja.

(21) Frantz Chartres hefir án efa verid sú eina manneskja, sem þá leyndarkunst hefir haft til ad bera, ad svikja, án þess ad brúka þar til yfirskin dygdar og ærlegheita. Ad undantekinni eydsluſemi og

hræsni

En verold þessa, vonum hvar fjed
Og vondska svo í blóma stá,

Á-

hræsni var hann ryktadur vid alla lesti. Frá enni fyrri bægdi honum hans ósedjanlega ágirnd, og dæmalaust blygdunarleysi leid honum ecki þá sídari. Þá hann var merkisberi í Flæmingjalandi, var hann rekinn úr þjónustunni, og sídan flæmdur burt frá Bryssel og Gand fyrir hmislegann þjófnad. Þá hann med svika-hnickjum hafdi í spilum unnid mikla peninga, tók hann fyrir sig okur, og svo var hans hús illa ræmt, ad menn nefndu þad ecki án blygdunar. Í fám ordum: med því ad hagnýta sér fólksins lesti, þorf og dáraskap, safnadi hann ógrynni audæfa. Tvisvar var hann klagadur fyrir rán, en ríkidæmid verndadi hann á móti rettinum, svo hann slapp med nockra mánada fángelsi. Hann dó í Skotlandi 1733, 62 ára gamall. Hann var svo hatadur fyrir sitt vonda framferdi, ad alþýdan tók sig saman vid hans greftrun, braut upp kistuna, og vildi hafa kastad hræi hans í einn óærlegann stad,

Anægdir fyrſt ei erum med,
Allvel! látum oſs reyna þá,
Upp annann betri' ad hugſa heim;
Honum ſkal einber ſtjórna dygd;
Riki tilſett med reglum þeim,
Réttlátra ſé þad einnra bygd.
En herm oſs fyrſt, hvad heita má
Hrósverdug dygd og réttvísi
Lærdómur alda ſona ſá
Síſt hefir fengid eindæmi
Fyrir dygdugum Drottins sinn
Med dýrſtum hætti ſkal auglýſt,
En hvor ad dygdum ſál er ſonn,
Sjer Drottinn einn og þeckir víſt.
Um Calvín meining einn þá ól,
Andi Guds hafi framknúd hann,
Annar helvítis illſku tól
Uthrópar þenna ſama mann.
Hvort heldur bleſſan var í vil
Veitt edur typtar himininn,
Géllur einn vid, ad Gud ſé til,
Gud engann vera ſegir hinn.
Einn klagar ſárann yfir því,
Ödrum ſem rétt og gott þó lítſt;
Því heims ſamflotan einnri í
Allir fullnægdir verda ſíſt
Einnig þad, ſem er allra beſt,

Öllum fellur ei jafnt í géd.
Hvad ydur er dygdar umbun mest,
Opt á mér hana straffa réd.
Allr er pad rétt, sem er og skér
Ef fyrir Cæsar kallast má
Heimskinn skaptur heita ber
Hann líka fyrir Títum pá.
En hvorr vann meir, sá ok vidbatt
Ætt-haudur sitt, og ríkishag,
Eda, hvors dygda-géd ógladt
Án gódverks mistann syrgdi dag?

„En laungum dygdin líður naud
„Lósturinn sæld pá badar í".
Hvad? umbun dygdar, er hún braud?
O nei; lestinum ber af pví
Ei minna fyrir strit og starf.
Strákur, sem plógnum gjörir skil,
Verdur er fædis pess, hann parf,
Pad heyrir honum fullvel til.
Bósanum er sín fæda frjáls,
Fárlegt nær haf sér vogar á;
Vonds pá Tyranna vegna máls,
Og vænann ríkdóm til ad fá
Djarflega strída dárinn sjest,
Dygdin sefur í fullri ró,
Of gull-skirr til ad eignast flest

En

En til ad berjaſt, veik og ſljó.
Heidvirdum ſú ei heldur' onn
Heyrir, ad leggja kapp á fé
Hans ſtundan ein er ſú og ſonn,
Samvitſku gódri' ad lifa med
En lát hann líka ríkdóm fá!
Er laungun ydar þar med fyllt?
Nei; makt og heilſu manndygd há
Medkrýniſt, einnig þykir ſkyldt.
Allvel! lát hefd og heilſu krans
Heims allra gjæda fullann ſkamt
Verda til ſamans hlutdeild hans,
Heyraſt mun klogun ydar ſamt,
Hvi adkreppt beri maktar megn,
Í myrkri litills háttar ſtands
Æfilángt ſettur, annars þegn
Ei ſæmdur heidri Kóngſprotans
Ytri hvi gjæddur audnu ſé
Ei ró og mætum hugarins?
Hvi — vér ei ſjálfir vitande
Verdum, hvors óſkum, þeſſa' og hins.
Þú óſka djorfúng ótemprud!
Aldrei ſem verdur hófleg gjord
Hvi var ei madurinn heldur Gud,
Og himin, ſú hann byggir, jord?
Svo heimſkulega vítum vér
Vorn hag, þvi oſs ei látum kénnt,

Ad Frí-gjøf himins fullnóg er
Fyrir þad, hann gat meira lént.
Svo mundi gjørast ósk vor æ
Oendanleg, sem Drottins makt,
Og hennar takmark eygt eg fæ
Í náttúrunni hvørgi lagt.

Því eckért jardneskt ræna réd,
Né ráda kann fyrir mann í lag,
Reift og gladt hjarta, rósamt géd,
Rétt sem er ánægt med sinn hag,
Sjá! dygdar laun þar sønn hefir þú;
En sýnist þér þad allt ofklént;
Vel þá! géf audmýkt vagn, sem þrjú
Væn hesta-por eru' fyrirspennt!
Lát þjód-elskandi frómleik fá,
Ad Fylkis spíru prýddur sé!
Set Biskups mýtur sannleik á!
Sverd þau afhendtu réttvíse,
Sem hernemendur lýds og lands
Laungum ofríkis brúka til.
Allt þvílíkt glis og ærn krans
Eru þessháttar kaupgjalds skil,
Sem mannkost aldrei géta gladt,
Né géfid honum rétta fró,
En máské því, ad af honum datt
Agjætt sakleysi valda þó.

Hve

Hve margur skélmir ordinn er
Í aldurdómi, sem þó var
Alitinn svo sem helgur hér
Hvorvetna á dogum æskunnar?

Gétur ríkdómur ordum, enn
Æfendum dygda mannord veitt
Gott medal fólks, og sjálfum senn
Sér af ánægju góts háleitt?
Máls séck dómara margann einn
Málmurinn dyri reynt offvelt,
En mann-elskan og heidur hreinn
Hefir aldregi verid selt.
Dárlega þenkt! ad Drottni sé
Dygdanna vinur leidur sá,
Sem alla menn er elskande,
Elskadur hvorjum manni hjá;
Gódri samvitsku med í mund
Sá mætrar oll ber heilsu þing,
Þótt ei árlega þúsund pund
Þessum gjaldist í ávinning.

Ei skomm né æra verda vid
Viss eginlega bundin kjor.
Það eitt er æra sonn í sid,
Nær sitt, er byrjar, gjorir hvor
Nær megin leggjum allt þar á,

Ad ydka dygd og skyldurnar.
Vanæra réttnesnd víst er þá,
Verk ad forsóma kollunar.
Med nockrum mismun njóta menn
Nú sinnar lucku verold í;
Einn baldyr-klædum alþakenn,
Annar karbættur gengur því.
Handverksmañ svunta', en hempa síd
Hylur og skreytir vígdann Prest.
Hofud-sat Múnks er hetta víd,
Hilmir kórónu prýddur sjest.
Hvar vitid mismun meiri þér,
Enn Múnka-hettu', ad skira frá,
Og kórónu, sem Kóngur ber?
Minn kjæri! glóp og hyggnum á
Meira sundurleitt med þeim er;
Mismun hinn rétta lítum þar.
Dárinn æ líkur sjálfum sér
Sjest, hvorja stétt og nafn sem bar.
Það yrdi ljóst, ef Hilmir hár
Hättu sér tæki Múnka skicks;
Ef Prestur líkt sem lydur smár
Legdist í svall og óhóf drycks,
Ad vidhafn, skart og skrúd-lín bjort
Skjól ein eru, sem hylja mann,
En maklegleikinn mann fær gjort,
Mann-gaud er hvar sem vantar hann.

Al-

Alsett med titla radir ríkt,
Riddara-bond og ordu-teikn.
Af hylli Fursta hlotnast slíkt,
Hunn-opt af þeirra lasta feikn
Þó hreinlífs blóds hafi fram sér fleytt
Frá Lúcretiu straumur klár
Ígégnum samfelldt láng-tal, leidt
Af Lúcretíum í þúsund ár.
En fyrst þér ydar fedra prís
Fast meinid tengdann ydar vid,
Þess skal eins, sem af þeim var vís,
Þar med dygdugur vidgetid
En sé ydvart hid aldna blód
Í ótérlegum runnid straum,
Þar til nú, sidan Nóa flód
Narra registur gégnum aum,
Segid þá heldur ydar ætt
Unga; látid ei heyra neinn
Ad sér hafi svo lengi lædt
Í legg þeim dáraskapur einn!
Hvad skarn-præl, narra, skélmskum hal
Skapa kann Adalls mæti gód?
Ei heillrar ættar tallaust tal
Tilviñst, ei gjorvalt (22) Howards blód.

(22) Er einn mesti ættleggur í Englandi.

Háa tign þar nærst álít ódt!
Inn: hvar tign háa finnum vér?
Hjá voskum Hetjum, vísri drótt,
Og Valdstjórnendum, segid þér. 488.
Til Sigur-kappa', er sjást í dag,
Sidan þad Alexander var,
Eitt hafa sinnis allar lag,
Og ædid sama Kempurnar.
Heipt og fjandskap ad hafast ad,
Heipt og fjandskap ad taka' í mót,
Öll er lystisemd þeirra þad,
Þenking og sinnis innsta rót. 496.
Á hofudid þeir fleygjast fram,
Freistast þó sist til apturlits
En aldrei lengra' enn nefid nam
Nádi fyrirsjón þeirra vits.
Ei minnur líkjast sjálfum sér
Svikulir stjórnar vitringar,
Snudra þeir eptir snapvíser
Sneggt hvorju minnsta, vid sem bar. 504.
Í óttaleysi mestu midt
Meintekid setja fólk í hapt,
Ei fyrir hugvit hærra sitt,
Heldur annara minni krapt.
Kraus ad ávinna sigurs sér,
Svika vel kunna leika spil,

Hreysti-

Hreystiverk eckért heita ber;
Hraki vill opt sú lucka til,
Hátt þor med glópsku, og hugvit ort
Hád klækjum til ad fremja þá,
Ad meiri skélmir manninn gjort
Og miklu stærri narra fá.
Hvorr sem ypparlegs áforms til
Ypparleg medol bruka vann,
Og gángi honum þad ei í vil
Allkátur fer í hopt og bann,
Sem Aurelii sé hans stjórn,
Socrati likur, hugar-rór
Ovini missi fyrir í fórn
Fjor sitt, hann er í saunleik stór.

Hátt nafn og vidfrægt, hvad er þad,
Hug er svo margra villa nam?
Líf brjósts annarlegs innbirlad,
Aldrei komid í vorn likham.
Vér fáum eitt, þad heyrum, hrós,
Hitt eyrum leyndt, og um Ciceró,
Ef fengjum þad, oss likt er ljós,
Og laungum jafnt oss nærri fló.
Allt hvad vér fáum þeckt af því,
Þar lyktar, sem þad tók upphaf,
Hring nærsta litlum ummáls í,
Oss hatendum og vinum af

Ut-

Utan og kringum afreksmann
Öllum, tíd vorri þecktann á
Verendum, meir er ei verdt um hañ
Enn vordinn fordum Cæsar ná.
Hvorr hellst þad var, þad er þeim eitt,
Eins hinn fyrri, sem þessi hér
Vann fordum, eda vinnur, þreytt
Vopna þing, þeirra skémtaner. 544.
Verdugleikinn sé vænn sem kann,
Vér ef ei kénnsli berum á,
Manninn sjálfann, sem hefir hann,
Heita þad daudur skuggi má.
Oddviti slæmur eckért ber
Af stafnum, þeim sem fær hañ skreytt,
Skarpt hofud fullt af ódygd er
Ei sínum penna betra neitt. 552.
Rádvandur þar á móti mann,
Sem mentan dygdar eptir fer,
Gofugri sképna' heldur enn hann
Af hondum Guds ei mindud er.
Sjá! ordsómurinn nídings nafn
Nemur frá topum optsíunis,
Eins og Réttvirinn úlfa tafn
Af honum, frá ad gista dys. 560.
A háann gálga þegar þrifst,
Og þadan menn og dýr fær krenkt,
Er betur væri byrgt sem dýpst,

Og

Og best að aldrei til sé þenkt.
Önnur tileinkast oss ei kann
Vera með réttu í verka-laun,
En sú sem er bygð á sannleikann,
Og sjálfir unnum til í raun.
Allt annað flograr utan við
Eyrum þreytandi, mann umkring,
En hjartað fær þó af þeim klið
Ei hina minnstu tilfinning.
Ein stund samvitsku góðrar gaf
Gagn yfir láugann vöku draum
Smjaðurs-hrósunar árum af,
Og alþýðunnar hurra-glaum.
Meira gladværðar líf og ljós
Landflótta Marcells hjarta ber,
En sjálfur miðt við sigur-hrós
Cæsar með ráðið eptir sér.

Sinnisgáfur og vitsku við
Vera hvor mundi gagnsemd fest?
Hvarf fólgið sé hugvitið
Herm, vinur! sem það kennir best!
Þarf: annara bresti bráðt,
Og brot sín egin þeckt að sá,
Að þeckja hve vér þeckjum fátt,
og þecking vor kann skamt að ná;
Dæmdir þróttir djúpar við

Og

Og dopur storf til mædu kífs,
Í þarfir heims, sem þræla lid
Þóingad ad offra dogum lífs
En samt þeim léttir ei ad ná
Ad adrir med oss þoli strit,
Né huggast vid, ad nockrum hjá
Nenníng vor finni rétt álit.
Ef lands og fólks oss lystir þrár
Ad leysa', og kénna sannleikann,
Skélfast allir, en skilur fár.
Skír mér, hvor hjálpar þar í ann?
Vesællt ágjæti'! ad vita' og sjá,
Ad veikleik ædri þessa lífs
Erum vér lángt, og einnig, já,
Yndæli þess og linun kífs.

Lát allar gáfur þessar þá
Þyrpast í eina summu brádt;
Reikna svo gloggt og rétt sem má,
Reyn, hvad alltsaman stígur hátt;
Hve mikid einni mínka ber,
Mælíng svo náist hinna fyllt;
Hve morg frá rótum upptæk er,
Annara þú ef njóta vilt.
Hvad opt þeim fylgir missir med
Mæta, sem ern stærri þó;
Hve þar setst tídum vid í ved

Vort

Vort líf, en alltíd hugar-ró. 616.
Þenk til (slíkt enn ef þráir nú)
Þínu hve gédi mundi vart
Ef í rod þeirra kjæmist þú
Er þvílíkt hreppa tignar skart.
Ef kránkt þú hefir sinni svo,
Ad syrgir ordu vegna' og bands,
Billy og Umbra tigna tvo
Teikn þau hugleid hve prýddu stands 624.
Ef hísmi gullegt hefir þú
Hærst fyrir yndi' og lífs-fagnad,
Allt, hve Grípus og hans Frú
Eru farsældar-rík vid þad.
Ef æskir vitsku' ad odlast nægd
Allt (23) Bacon hágáfadann,

L Manna

(23) Frantz Bacon, Frherra af Verulam, Vice-Greifi af Sti. Alban, og Stórcancellere af Englandi, var enn frægari fyrir sinn mikla lærdóm, enn sín tignar embætti. Hans brestir, einkum ofmikid orlæti, gjordi honum lífid mæduſamt. Hann ratadi ad síduſtu í stóra sátækt, svo ad hann, skömmu fyrir sinn dauda, skrifadi til Kónginum Jacob I., og bad hann um nockra hjálp, af

ótta

Manna hellstann ad ment og frægd,
Og manna lika breiskastann
Hafi stórs nafns og stodugs girnd
Stjórn-taum sál þína lagdann á,
Sjá Cromvel dæmdan; síst mun fyrnd
Setja nafn hans í gleymsku skrá.
Þín æru-grædgi' ef gáfur þær
Girnist safnadar sá í eitt,
Af fornra sagna frædi lær
Forakt ad láta sliku veitt
Á stórum, tignum, þú kannt þar,
Þjód-mærum, gofgum, audugum,
En logna stiga luckunnar
Til lærdóms rétt ad skygnast um.
Þeir, sem hástigi' ad heidrast því,
Heppnast, er margur síst á slaug,
Vid Kóng eda Drottning kjærleik í
Ad komast, til ad ginna þaug,
Merk, hve hraklega fóru fram
Frumspor, er þessi dird var qveikt,
Ems og Venedig er á damm
Af sorpi, skarni' og þángi hreykt.

Loft-

hötta fyrir því, sagdi hann: ad þótt ecki hafi eg æskt mjer ad lifa, utan til ad yrka lærdóm, muni eg þurfa ad yrka lærdóm til ad lifa.

Loftur og metord leidduſt hér,
Launſvik og æra fylgduſt ad,
Allt hvad madurinn ſock frá ſér
Sama ſtórmennid óx vid ſad.
Lít á buſt ſeirra látinn krans
Med Lárber Norduralfunnar!
En illa keyptur, margs eda manns
Makadur ſá í blódi var.
Sjá! ſeim nú dreckt í ljótri lyſt,
Nú leſta ſyngſlum erſidis,
Nyt æra ſakir nú er miſt
Nídingſkapar og ofríkis
O! veſæl kjor, ſem Hátign hlaut,
Hana fær nafn og mannords lán
Ei ſtyrkta ljóſs vid ſtodugt ſkraut,
Né ſtudda lokſins undan ſmán!
Nær ellin fellur yfir meir
Audna hvad ſtærri krýnir ſá?
Sjá! hvad aumlega ſrávallt ſeir
Á leidaſt blindir til og frá
Af girugs vildar-mennis mund
Og maka ſtolltum jafnframt ſvik,
Er tídt ſeim gjora tæpann blund
Tignar glis fyrir og huldu ſký.
Æ látid ydur ei blindu-bols
Birtu ſá ſeſſa glæru-ſkins,
Raka morguns og rockur qvolds

Reiknid vid ljóma middagsins!
Svo skal reynast, ad summan oll
Af saadri frægd ei meir er neitt
En æfinthr í skomm og skoll
Er skjótt fær þeirra hrósi breytt.

Medkenn sannindi þessi þá
(Það nægir slikt ef skynjum vér)
Ad dygdin ein kann fólki sá
Farsældar, það í raun sem er
Ad sérhvad gott í sameik það
Sem manni kann ad falla í vil,
Í dygd, sér helgum samastad
Safnast loksins hvad annars til.
Hreinann særleik án minnsta meins
Í manndygd snockum beiskjulaust,
Henni verdskuldan hjá ad eins
Hefir æ jafnan laun sín traust
Og hvort þau veitir eda fær
Audgud med hárri blessan jamt;
Lífs þar í stærstu lucku nær,
Lif ad ástunda dygdasamt
Nær edlast hún það æskir sér
Yfirtaks gledi fær af því,
Og slíku þegar út af ber,
Anægd lifir og sorga frí
Hvorsu sem luckan henni er blíd.

Hún

Hún kennir aldrei leida neins,
Veit líka, þá hún verdur stríd,
Ad verda sér fyri gédfelldt eins.
Orveita þegar heimskan hlær
Hlaupandi blind og ossa kát,
Aldrei af hjarta' er eins gladvær
Og dygdin midt í sínum grát
Í hvívetna' og á hvorjum stig
Hvat-sýn, þá tegund, sem er gód,
Uppgotvar hún og æfir sig
Oslítanlega þolinmód.
Þótt nockra sjái nedar sér
Raudþryckta menn, ei drambar hún
Né þótt í meiri hinir hér
Hávegum sitji, daprar brún.
Þrá nein og laungun þar ei rís,
Sem þarfar engrar kennir mann,
Því sá er manndygd meiri knýs,
Mestann ábata þar vid fann.

Sjá! þad er farsæld, sú er ein
Sídast gjorvallrar eptir var,
Ad unnti Drottins elska hrein
Öllum monnum til hlutdeildar.
Tilfinning eina þar til þarf
Þægann hennar ad reyna sneck,
Og þeim ad eins ei þánki hvarf,

Þeckt sá og litid hana fæck.
En vondum þó, er vit med sitt
Og virkta lærdóm blindir sjást,
Og snaudir gulls í múgum midt,
En minnsta gledi hér af brást.
Þeim er hún bomud; þar á miót
Þel-frómur hana rarar hægt,
Án lærdóms vís í réttri rót;
Og ríkdóms án sá alls ber nægt;
Hverki blindur med bond ófrjáls,
Bodun annara' og trú hvad er,
Trúir hann, né ad sinni sjálfs
Og sérvitskunnar grillum fer;
Heldur gjorvallann gégnum heim
Til gjorvalls Herra litid fær
Og festargángi fylgir þeim
Framyfir takmork oll sem nær,
Sem parta verold oll er á,
Í eitt náqvæml'a bindur senn,
Sem grund vid himin glæstann, já,
Gud, anda tengir saman vid menn
Hann sjer, ad farsæld eingin er
Á nockri sképnu finnanlig,
Hvorrar lán ei í sélag fer,
Og fleirum lucku gjorir sig.
Þessa náttúran oll sem ann,
Einingar-bands hann frædir mál,

Um

Um mið hið rétta' og markstein þañ,
Manns fyrst og esst skal stunda sál
Hann veit öll trú, og lýda log,
Lífs reglur allar byrjast þar,
Og endast, sem er einlæg mjog
Elska til Guds og mann-þjódar.
Von, sem ókomin vilkjor þreyr,
Verdur hans einka leidtogi,
Opnar, hressir, æ meir og meir
Mannsinns uppljómar gédsmuni
Uns trú og vonin tengdar samt
Takmarkalausar honum sá
Lángt hærri sælu', enn heimsins skaut,
Haus er inntekur sálu þá.
Vel fræddur hann þá veit, sem ber,
Ad virda náttúru' gáfurnar,
Hann sjer þá líka, hvar fyrer
Hjá ossi einasta plontud var
Von eptir gódu, veitt sem oss
Vitund er um, medan lifum hér,
Og trú um gott, þad geymda huss,
Sem gétum nú ei fundid vér.
Náttúran engri tegund tjer
Tilfyllsn þá medal dýra kyns,
Sem fyllingar ei audid er,
Ne eptirlaungun forgéfins.
Munu þá veida tómt eitt tál

Trú og von mannsins eins á stig?
Mun vor þá hljóta' að vona sál,
Í vind, og trúa fyrir ghg?
Nei, víslega' hefir niðurlagt
Náttúran gáfu þá hjá oss
Þar í er dygðar meður makt
Mestu vort besta sælu hnoss 792.
Lyst öðrum gott að láta í tje,
Laginn við gagn oss sjálfa skéð,
Svo lucku vorrar leitande
Leitum annara vér og með.

Guðs, náúngans og egin ást
Eitt hafa band á milli sín,
Svo skuli sjálfs þíns nytsemd nást,
Náúnga þinn með elsku kryn 800.
Og ef þitt há-prúðt hjarta þel
Hér finnur veg sér oflitinn
Gack lengra fram og gjörðu vel
Af góðum hug við óvin þinn.
Allt lifandi, sem áberst mind,
Allt hvað fær tilmerkt, skynjað, meint,
Í þinni góðvild innibind,
Já, alla veroldina hreint 808.
Þín lucka gjæðsku þinni með
Þróast að jafnu' og eykur sig.
Kjærleikur stærsti' er gistir géð

Gjör-

Gjörir farsældar hærsta stig.
Gud elskar heimsins heila stærd,
Og heimsins alla parta jaut;
Hans gjædska nidur frá heilu hrærd
Til hlutar sérhvors nær jafnframt.
Midast upp þar á móti skal
Madurinn seinn frá einstakri
Veru, þess heila til ótal,
Um treppur fram í elskunni.
Sjálfselskann þar til er ad eins,
Ad eggja dygdugt sinni fram
Likt sem af kasti lítils steins
Lygnt bis sjáfarins hvast nam
Fyrst vid midpúnkti hrærir hann,
Hringar útbreiddir fara af stad,
Hvatir þeir reka hvorr annann,
Hvíldarlaus ellting verdur það.
Eins án vidstodu vídt og breidt
Vor kjærleiks logur útdreifist,
Vinur, ættingi, granni greidt
Greinar-rúm sér þar hitta fyrst
Fædingar-stad og ætt-jörd enn
Yfirbreidir hann sig þar nærst,
Og ad sídustu alla menn
Inn fær í gódum þela læst.
Já, ástrík lund vill engin hopt
Og engar skordur kannast vid,

Sér-

Sérhvorrar veru, sem er skopt,
Seilist til gjædsku flód-megnid.
Öll jord mót henni brosir blídt,
Med blessan gjædd, sem hvorgi þver,
Hennar bílæti harla frídt
Himin geymir í brjósti sér.

Ó! kom þá, vin! er audgad med
Audagipt hefir skáld og brag!
Kom! medan saungur, sá eg qved,
Sundurleitt nærsta róms vid lag
Lægstu hræringum hmiist ad,
Um æfi manns er koma' í hug,
Ymist á háann stefnu stad
Stord-búa veru, deilir flug.
Kénn mér ad hafa vareygd vid,
Vinur! í ollu, svo sem þú,
Ad lœcka mig med sœmum sid,
Sídan í máta' ad hefjast nú
Ad eg lagadur eptir þér
Umgengni vid, fái rétt og hendt
Frá straungu til ens frjálsa mér,
Frá leik til alvorunnar vendt.
Uppvakid sé og andrikt géd,
Ei þó roksemdir forsómi,
Þvíngunarlausri málsnild med,
Mjog nett, skilrikt og pressandi

Ríkt af skilníngi réttsýnann
Ad reisa dóm um sérhvad eitt,
Ríkt af prydi, sem kjæta kann,
Og kjærleik fólks fær yfir sig leidt.
O! nær þitt flygur útbreidt nafn
Endilaungum med tímans straum,
Fullt med þitt hrós og sæmdar safn,
Svo lángt jord heyrir maña-glaum
Mun, ljúfi vin! minn litli knor
Loksins sá nockurn hlut, eg spyr,
Þins sigur-hrós í fagri for,
Færdur af enum sama byr?
Nær foldu geymast súnir í
Furstar, Hetjur og Valdstjórar
Hvorra born munu blygdast þvi
Beisk lund fedranna til þín var
Mun ódur minn þá uppi hér
Eptirkomendum skira frá,
Ad verid hafir, vinur! mér
Vísdóms meistari' og leidsogn há,
Ad gétad hafi' eg gamma spil
Géd-hvattur af þér, borid um
Frá hljóm eintónum hluta til,
Ad hjarta' og sál frá grillunum
Yfirskin vits fyrir óskilsædt
Eg, ljós náttúru tendrande,
Hugardramb þar um hafi frædt:

Hvad

Hvad hellst sem til er, gott ad sé;
Á sama mid ad setji før
Sjálf skynsemin og tilhneging,
Ad sjálfs- og félags-elskan ør
Eitt séu vorum lífs í hring;
Ad megni ei nema manndygd ein
Mønnum ad veita lucku hnoss,
Ad sønn vor pecking sé ei nein,
Sjálfa nema vér peckjum oss.